

για την

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Φωτό: Γιάννος - Αγγελος Νικολάου

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002 • Τεύχος 26 - 27 • 3€

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
54014

- Μέθοδοι της Π.Ε.
- Ευέλικτη ζώνη καινοτόμων δράσεων
- Εκλογοσποδογιστική Συνέλευση και Εκλογές της ΠΕΕΚΠΕ
- Ενημέρωση για δραστηριότητες Π.Ε. σε όλη την Ελλάδα

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 26-27
Ιούλιος - Δεκέμβριος 2002
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120

Περιοδική Έκδοση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ : 90147670, ΔΟΥ ΙΗ' Αθηνών

Εκδότης:
Υπεύθυνος ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Γιώργος Φαραγγιάκης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθυντής Σύνταξης
Κώστας Νικολάου
τηλ. 2310-886046
e-mail : kinikola @ hol.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 2310-434349
e-mail : souvatzi @ eled.auth.gr

Ειδικοί Συντάκτες
Νανά Αντωνιάδου
Νίκος Βουδουριλής
Ρούλα Γκόλιου
Γιώργος Πεردίκης
Βέτα Τσαλίκη
Γιάννης Φαρμάκης
Καίτη Φραγκιάκου

Συ συνεργάτες Παραρτημάτων
Παναγιώτης Κάβουρας (Έβρου-Ροδόπης)
Ηλίας Γάτος (Στερεάς Ελλάδας-Εύβοιας)
Γιώργος Κιμιωνής (Κρήτης)
Αναστασία Κουρεντζή (Μαγνησίας)
Σταύρος Λάσκαρης (Κεντρικής Μακεδονίας)
Παναγιώτης Πήλιουρας (Αττικής)
Παναγιώτα Τσελεκτιδίου (Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης)

Συνδρομές Ετήσιες
Μέλη της ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 10, Εξωτ.: 15
Φορείς: 20

Αλληλογραφία
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Fax: 2310-235183

Δημιουργικό-Διαχωρισμοί-Εκτύπωση films
Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

Εκτύπωση
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

της Σύνταξης.....3

ΚΕΝΤΡΑ Π.Ε.

ΚΠΕ Νάουσας.....4
ΚΠΕ Ποροίων.....6

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Πιλοτική διδασκαλία με τη χρήση της μεθόδου της διάλεξης σε συνδυασμό με τη μέθοδο της βιωματικής μάθησης των Χ. Μπιμπίτσου και Σ. Θεοδωρίδου.....9
Φωτογραφίες παιδιών ξεχασμένες σε παλιά άλμπουμ.
Οι νοοτροπίες της; παιδικής ηλικίας και της νεότητας του Ν. Γραίκου.....13
Ειδικό σχολείο και Π.Ε. Το παράδειγμα της Χαλκιδικής του Κ. Γκλιάου.....17
Σχολείο και ευέλικτη ζώνη καινοτόμων δράσεων των Χ. Αθανασίου, Α. Γεωργόπουλου, Ρ. Γκόλιου, Π. Παπαδοπούλου.....20

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕ

Προγράμματα διαχείρισης απορριμμάτων στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο του Α. Κεκέ23

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

της Ρ. Γκόλιου (επιμέλεια).....25

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Ενημερωτικό Απολογιστικό Σημείωμα του ΔΣ της ΠΕΕΚΠΕ.....28
Αποτελέσματα των Εκλογών της ΠΕΕΚΠΕ.....30
Συμπόσιο για το παιδαγωγικό υλικό της ΠΕ.....30
Το νέο παράρτημα Ιονίων Νήσων της ΠΕΕΚΠΕ.....31

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ο πίνακας με τίτλο: "Δέκα απλοί τρόποι για να περιορίζεται η σπατάλη του νερού" που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού στη στήλη: "Προγράμματα Π.Ε. στα σχολεία", σελ. 19, είναι προϊόν προγράμματος Π.Ε. του 3ου Γυμνασίου Ελευθερίου Κορδελιού με θέμα "Εξοικονόμηση νερού". Το εν λόγω πρόγραμμα παρουσιάσαμε στο τεύχος 23, σελ 8, στο αφιέρωμα "ΔΡΑΣΗ ΤΩΡΑ".

Είμαστε εις το “εμείς” κι’ όχι εις το “εγώ”.

“Γράφουν σοφοί άντρες πολλοί, γράφουν τυπογράφοι ντόπιοι και ξένοι διαβασμένοι για την Ελλάδα - ένα πράμα μόνον με παρακίνησε κ’ εμένα να γράψω, ότι τούτην την πατρίδα την έχομεν όλοι μαζί, και σοφοί κι’ αμαθείς και πλούσιοι και φτωχοί και πολιτικοί και στρατιωτικοί και οι πλέον μικρότεροι άνθρωποι, όσοι αγωνιστήκαμεν, αναλόγως ο καθείς, έχομεν να ζήσωμεν εδώ. Το λοιπόν δουλέψαμεν όλοι μαζί, να την φυλάμεν κι’ όλοι μαζί και να μην λέγη ούτε ο δυνατός ‘εγώ’, ούτε ο αδύνατος. Ξέρετε πότε να λέγη ο καθείς ‘εγώ’; Όταν αγωνιστή μόνος του και φκειάση, ή χαλάση, να λέγη εγώ. Όταν όμως αγωνίζονται πολλοί και φκειάνουν, τότε να λένε ‘εμείς’. Είμαστε εις το ‘εμείς’ κι’ όχι εις το ‘εγώ’. Και εις το ε-ξής να μάθωμεν γνώση, αν θέλωμεν να φκειάσωμεν χωριόν, να ζήσωμεν όλοι μαζί.

.....να ιδούνε και τα παιδιά μου.....και να μπαίνουν σε φιλοτιμίαν και να εργάζωνται εις το καλό της πατρίδας τους, της θρησκείας τους και της κοινωνίας.....Ότι θα είναι καλά δικά τους. Όχι όμως να φαντάζωνται για τα κατορθώματα τα πατρικά, όχι να πορνεύουν την αρετή και να καταπατούν τον νόμον και νάχουν την επιρροή για ικανότητα”

Απομνημονεύματα
Στρατηγού Μακρυγιάννη

Για την αντιγραφή
Κ. Νικολάου

1. Το ΚΠΕ Νάουσας

Ο χώρος

Το Κ.Π.Ε. Νάουσας λειτουργεί σε ένα χώρο με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον στους πρόποδες του Βερμίου, δίπλα στις πλούσιες πηγές του ποταμού Αράπιτσα σε μια περιοχή χαρακτηρισμένη σαν "ιδιαίτερου φυσικού κάλλους", τον άγιο Νικόλαο Νάουσας.

Πολύ κοντά βρίσκεται ο μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της Ελλάδας, ο Αλιάκμονας, με ενδιαφέρουσα διαδρομή, υδροηλεκτρικά φράγματα και τον προστατευόμενο από τη συνθήκη Ramsar υγρότοπο του Δέλτα.

Η πόλη της Νάουσας που φιλοξενεί το ΚΠΕ, είναι μια πόλη με πλούσια πολιτιστική και βιομηχανική κληρονομιά, με μεγάλη παράδοση στην αμπελοαγωγή και την καλλιέργεια οπωροκηπευτικών και η τοπική κοινωνία έχει μεγάλη συνοχή και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάδειξη και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Βρίσκεται πολύ κοντά στη Θεσσαλονίκη και τα επιστημονικά ιδρύματα που μπορούν να στηρίξουν το έργο ενός ΚΠΕ και η διαθέσιμη από το ΕΙΝ κτιριακή υποδομή της Μαθητικής Εστίας Νάουσας με τις κατάλληλες διαμορφώσεις εξυπηρετεί σε πολύ καλό βαθμό τις ανάγκες λειτουργίας του ΚΠΕ.

Επειδή στην Ελλάδα, λόγω του εθελοντικού χαρακτήρα των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μόνο μικρό ποσοστό (περίπου 10%) των μαθητών και των εκπαιδευτικών έρχεται σε επαφή με το αντικείμενο και επιπλέον απουσιάζει η επαρκής

στήριξη και η αξιοποίηση τέτοιων προγραμμάτων σε τοπικό επίπεδο στην κατεύθυνση της Agenda 21, το ΚΠΕ με την υποδομή αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό του μπορεί μόλις να αποτελέσει πόλο συγκέντρωσης, στήριξης και συντονισμού δράσεων πολιτών και μαθητών αλλά και ενδιαφερόμενων φορέων.

Επίσης η λειτουργία του ΚΠΕ εξυπηρετεί την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε σχέση με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προσανατολισμένης σε συγκεκριμένα θέματα του στενού ή ευρύτερου περιβάλλοντος της περιοχής.

Οι άνθρωποι και οι εγκαταστάσεις

Από τον Οκτώβριο του 1999 και μέχρι τον Ιούλιο του 2002 το ΚΠΕ Νάουσας στήθηκε και λειτούργησε με τους εκπαιδευτικούς :

» Βλάχου Φανή, φυσιογνώστρια, Υπεύθυνη του ΚΠΕ
 » Μέσκο Γεώργιο, φυσικό, Αναπληρωτή Υπευθύνου του ΚΠΕ

» Τσαπράζη Βασίλειο, θεολόγο

» Καρυδά Μαρία, αγγλικών

» Γαρυπίδου Βασιλική, γεωλόγο

Με τη λήξη της θητείας της πρώτης ομάδας αναμένεται η νέα ομάδα που θα είναι επταμελής.

Η λειτουργία του ΚΠΕ Νάουσας υποστηρίζεται από την κτιριακή υποδομή της Μαθητικής Εστίας Νάουσας του Ε.Ι.Ν. η οποία διαθέτει για τις ανάγκες του ΚΠΕ αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, τρεις αίθουσες εργαστηρίων, μία βιβλιοθήκη, δύο αίθουσες γραφείων, μία αίθουσα ψυχαγωγίας, μία αποθήκη, οκτώ κοιτώνες των έξι κλινών και ένα δίκλινο καθώς και

τους απαραίτητους βοηθητικούς χώρους.

Συγχρόνως έχει αύλειο χώρο χιλίων πεντακοσίων τετραγωνικών μέτρων, ο οποίος πρόκειται να μετατραπεί σε εκπαιδευτικό κήπο και υπαίθριο χώρο εργασίας ομάδων.

Για τις ανάγκες των δράσεων του Κ.Π.Ε. υπάρχει εξοπλισμός οπτικοακουστικός (TV, Video, Videoprojector, Slides, φωτογραφικές μηχανές, Videocamera), εργαστηριακός εξοπλισμός (Μικροσκόπια - στερεοσκόπια - σετ αναλύσεων νερού), Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές.

Ο εξοπλισμός του ΚΠΕ, ο εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης και η προμήθεια των απαραίτητων αναλώσιμων υλικών έγινε με την οικονομική υποστήριξη του 2ου Κ.Π.Σ..

Τα λειτουργικά έξοδα (θέρμανση, ηλεκτρισμό, νερό) έχει αναλάβει η Σχολή Αστυνομίας (Τμήμα Δοκίμων Αστυφυλάκων Νάουσας) που στεγάζεται στις υπόλοιπες Πτέρυγες της Μαθητικής Εστίας Νάουσας.

Τομείς και εμβέλεια δράσης του ΚΠΕ Νάουσας

- Υλοποίηση ημερήσιων και πολυήμερων προγραμμάτων Π.Ε για μαθητές Α/θμιας και Β/θμιας εκπ/σης.
- Εκπόνηση πιλοτικών προγραμμάτων Π.Ε. και υποστήριξη των προγραμμάτων των σχολείων, ανάπτυξη τοπικών, εθνικών και διεθνών θεματικών δικτύων.
- Διοργάνωση Σεμιναρίων σχετικών με το τοπικό περιβάλλον για εκπ/κούς.
- Παραγωγή εκπ/κού υλικού.
- Ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών επιμορφωτικού και ερευνητικού χαρακτήρα με φορείς του εξωτερικού.
- Προώθηση της επιστημονικής έρευνας στο χώρο της Π.Ε. σε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς .
- Ανάπτυξη συνεργασιών με τοπικούς φορείς για τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης.
- Περιοχή εμβέλειας του ΚΠΕ Νάουσας είναι κυρίως οι νομοί Ημαθίας, Πέλλας, Πιερίας, Κοζάνης, Καστοριάς, Φλώρινας και Θεσ/νίκης.

Εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται στο ΚΠΕ

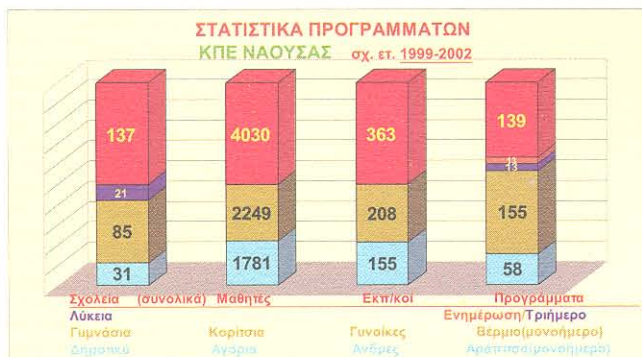
“Στα μονοπάτια του Βερμίου” Η πλούσια χλωρίδα και πανίδα και οι ανθρωπίνες δραστηριότητες αποτελούν μια θαυμάσια ευκαιρία για το ημερήσιο αυτό πρόγραμμα με στόχο τη γνωριμία με το οικοσύστημα του Βερμίου, την παρατήρηση της βιοποικιλότητας και την κατανόηση της αλληλεξάρτησης των διαφόρων μορφών ζωής.

“Αράπιτσα - το ποτάμι μας” Ημερήσιο πρόγραμμα με στόχο τη γνωριμία με το οικοσύστημα και τις χρήσεις του νερού της Αράπιτσας και την κατανόηση της αναγκαιότητας για την αιεφορική χρήση των υδατικών πόρων.

“Το νιο, το ευλογημένο, τ’ αθάνατο νερό” Πολύημερο πρόγραμμα (για μαθητές Β/θμιας Εκπ/σης) που συνδέεται άμεσα με τη φύση, την οικονομία και την παράδοση της Νάουσας, με στόχο τη συνειδητοποίηση της διαχρονικής σχέσης του ανθρώπου με το νερό, την ευαισθητοποίηση και την υιοθέτηση στάσης ζωής που θα συμβάλλει στον περιορισμό της σπατάλης και στην προστασία της ποιότητας του νερού.

Για τα 3 προγράμματα, έχει παραχθεί παιδαγωγικό υλικό υπό μορφή τετραδίων εργασίας που δίνονται στους μαθητές που επισκέπτονται το ΚΠΕ. Βέβαια τα τετράδια εργασίας αποτελούν ένα βασικό οδηγό. Το κάθε πρόγραμμα σφραγίζεται από την προσωπικότητα του συντονιστή, το ύφος της ομάδας, και το έκτακτο και απρόοπτο στοιχείο που είναι συνηθισμένο φαινόμενο όταν πεδίο δράσης είναι η ίδια η φύση. Άλλωστε τα ΚΠΕ οφείλουν να είναι χώροι πειραματισμού και καινοτομίας.

Οι μαθητές και οι εκπ/κοί που συμμετέχουν εμφανίζονται στον πίνακα.

Τα επιμορφωτικά προγράμματα και δραστηριότητες

Για την επιστημονική και παιδαγωγική στήριξη των εκπ/κών σε θέματα Π.Ε. αλλά και για την ευαισθητοποίηση και αλλαγή συμπεριφοράς εκπ/κών μαθητών και πολιτών γενικότερα, το ΚΠΕ διοργάνωσε: 22 σεμινάρια, ημερίδες και άλλες δραστηριότητες, που παρακολούθησαν πάνω από 500 έλληνες εκπ/κοί, 50 ξένοι εκπ/κοί και επωφελήθηκαν συμμετέχοντας άμεσα 500 μαθητές από 35 σχολεία.

Με την ευκαιρία της **“ημέρας χωρίς αυτοκίνητο”** στις 22 Σεπτεμβρίου διοργάνωσε δυο χρονιές εκδηλώσεις με αποκορύφωμα τον **Ποδηλατικό γύρο της Νάουσας** με συμμετοχή 600 περίπου ποδηλατών την πρώτη φορά και πάνω από 1000 τη δεύτερη.

Συnergασίες

α) Τοπικές συnergασίες

Το ΚΠΕ Νάουσας έχει εδραιώσει συnergασίες με :

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων του ΕΘΙΑΓΕ, τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, Επιστημονικούς Συλλόγους, ΕΟΣ Νάουσας, Φυσιολατρικό & Ποδηλατικό Όμιλο Νάουσας, Οικολογικές οργανώσεις, Πολιτιστικούς Συλλόγους, Υπευθύνους Π.Ε., και άλλα ΚΠΕ. Στη σύνδεση του ΚΠΕ με την τοπική κοινωνία συντελεί και η λειτουργία της εικοσαμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής του ΚΠΕ.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό αποτέλεσμα συnergασιών είναι το πιλοτικό πρόγραμμα κομμοποίησης (κομποστοποίησης) με τίτλο “Αντιγράφοντας τη φύση” που εφαρμόζει το ΚΠΕ με ενεργό και διαρκή συμμετοχή περίπου 100 νοικοκυριών της πόλης και της ευρύτερης περιοχής.

β) Διεθνείς Συnergασίες

Έχουν εδραιωθεί συnergασίες με πανεπιστήμια, Ινστιτούτα, ΚΠΕ και οργανώσεις του εξωτερικού εδώ και δύο χρόνια στα κράτη :

Αυστρία, Πορτογαλία, Φιλανδία, Σουηδία, Γαλλία και Ισπανία.

Θεματικά Δίκτυα σχολείων.

- το ΚΠΕ Νάουσας συμμετέχει στις δραστηριότητες του Εθνικού Δικτύου “το ποτάμι”, με οργάνωση σεμιναρίων και συντονισμό σχολείων
- Είναι μέλος του Εθνικού Δικτύου “Παραδοσιακοί οικισμοί και φύση”
- Συμμετέχει στις διαδικασίες ανάπτυξης του Εθνικού Δικτύου “το νερό”

- Δρομολογεί από κοινού με το ΚΠΕ Ελευθερίου - Κορδελιού και Αρναίας τη δημιουργία Εθνικού Δικτύου με θέμα "Βιομηχανική Κληρονομιά".

Προοπτικές

Από το Σεπτέμβριο του 2002 προγραμματίζονται να υλοποιηθούν άλλα τρία (03) προγράμματα :

"Ορεινές διαδρομές" : Πολυήμερο πρόγραμμα

"Βιώσιμη γεωργία" : Πολυήμερο πρόγραμμα

"Οικολογική γεωργία" : Ημερήσιο πρόγραμμα

Επιμορφωτικά σεμινάρια. Για την επιστημονική και παιδαγωγική στήριξη των εκπαιδευτικών σε θέματα Π.Ε. και προστασίας του περιβάλλοντος πρόκειται να γίνουν τα εξής σεμινάρια :

» **Φθινόπωρο 2002.** Σεμινάριο δέκα πέντε (15) ωρών για εκπαιδευτικούς Α/θμιας Εκπ/σης που δεν έχουν λάβει προηγούμενα επιμόρφωση στην Π.Ε.

» **Φθινόπωρο 2002.** Σεμινάριο δέκα πέντε (15) ωρών για εκπαιδευτικούς Β/θμιας Εκπ/σης που δεν έχουν λάβει προηγούμενα επιμόρφωση στην Π.Ε.

» **Άνοιξη 2003.** Θεματικό σεμινάριο είκοσι (20) ωρών για έμπειρους εκπ/κούς

» **Φθινόπωρο 2003.** Εισαγωγικό σεμινάριο δέκα πέντε (15) ωρών για μη έμπειρους εκπ/κούς Α/θμιας Εκπ/σης.

» **Φθινόπωρο 2003.** Εισαγωγικό σεμινάριο δέκα πέντε (15) ωρών για μη έμπειρους εκπ/κούς Β/θμιας Εκπ/σης.

Προγραμματίζεται : η παραγωγή και άλλων τριών τετραδίων και ενός πακέτου για το Δίκτυο του ΚΠΕ "Βιώσιμη γεωργία", CD rom με τα προγράμματα του ΚΠΕ και ταίνια video για την εισαγωγική εκπαίδευση των επισκεπτών μαθητών. Σχεδιάζεται η έκδοση ενός οδηγού βοηθήματος για τους περιηγητές του Βερμίου Είναι αισιόδοξο το γεγονός ότι υπάρχει έντονα εκδηλωμένο ενδιαφέρον από τα σχολεία να υλοποιήσουν προγράμματα και από τους εκπαιδευτικούς να πάρουν μέρος στα σεμινάρια και τις εκδηλώσεις του ΚΠΕ.

Το εκπαιδευτικό υλικό που παράγεται από το ΚΠΕ βοηθά τα προγράμματα Π.Ε. των σχολείων και αναδεικνύει την περιοχή προτείνοντας διαδρομές και δράσεις με περιεχόμενο την παρατήρηση, την αισθητική απόλαυση, τη γνώση και τον προβληματισμό. Παράλληλα οι ενέργειες για το τοπικό περιβάλλον αγγίζουν τους πολίτες αλλά και τους υπεύθυνους φορείς που συνεργάζονται με το ΚΠΕ στην κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξης. Θετικά αποτελέσματα προκύπτουν και για τους κατοίκους της περιοχής, αφού με τη συμμετοχή τους στις άλλες δράσεις του ΚΠΕ, ημερίδες, συνέδρια, ανοικτές εκδηλώσεις, ενημερωτικές συναντήσεις ευαισθητοποίησης, προβληματίζονται και δραστηριοποιούνται στην κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος.

2. ΤΟ ΚΠΕ Κ. ΠΟΡΟΪΩΝ

Το ΚΠΕ Ποροίων είναι από τα τελευταία που ιδρύθηκαν (1999), αν και η σχετική πρόταση προς το υπουργείο Παιδείας υπάρχει από το 1994.

Στην απόφαση ίδρυσής του ρόλο έπαιξαν : το ενδιαφέρον των τοπικών φορέων, η υποδομή που υπήρχε (Μαθητική Εστία Κ. Ποροίων) και φυσικά το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον της περιοχής (Λίμνη Κερκίνη, όρος Μπέλες, ποταμός Στρυμόνας, Άνω Ποροία και άλλες κοινότητες της περιοχής).

Το ΚΠΕ Ποροίων, όπως πολλά άλλα, στεγάζεται σε κτίριο του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας (ΕΙΝ). Χαρακτηρίζεται ως ΚΠΕ περιφερειακού τύπου. Αυτό σημαίνει ότι δέχεται επισκέψεις σχολείων που διαρκούν από μια έως πέντε μέρες. Επίσης ο γενικότερος προσανατολισμός του είναι προς το φυσικό περιβάλλον και όχι το ανθρωπογενές όπως στα ΚΠΕ αστικού τύπου. Περιοχή ευθύνης του έχουν ορισθεί οι νομοί : Σερρών, Δράμας, Καβάλας, Κιλκίς και Θεσσαλονίκης και από εφέτος ο νομός Χαλκιδικής και οι τρεις νομοί της Θράκης (Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου). Η υποδομή του περιλαμβάνει αυτή τη στιγμή γραφεία, αίθουσα μικροσκοπίων, αίθουσα παρουσιάσεων, εργαστήριο χειροτεχνίας, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ένα τζιν, ποδήλατα, σύστημα ασύρματης επικοινωνίας (cb), μικροσκόπια και στερεοσκόπια, πέντε θαλάμους 40 κλινών συνολικά, βοηθητικούς χώρους και άλλο υλικό. Προς ολοκλήρωση

Η ύπαρξη και η λειτουργία του ΚΠΕ Νάουσας αποτελεί για την πόλη και την ευρύτερη περιοχή κεφάλαιο με κοινωνικοοικονομικές ωφέλειες. Με τις δράσεις του δημιουργείται μια πνευματική κίνηση, αναπτύσσεται διάλογος και προβληματισμός, αναζητούνται λύσεις και προωθούνται δράσεις. Η παρουσία μαθητών και εκπαιδευτικών, απ' όλη την Ελλάδα, στην πόλη, η κάλυψη των αναγκών διαμονής και διατροφής τους, η προμήθεια των υλικών και των υπηρεσιών ενισχύει το εισόδημα των κατοίκων της πόλης που τα τελευταία χρόνια έχει υποβαθμιστεί. Γι' αυτούς τους λόγους υποστηρίζεται από την τοπική αυτοδιοίκηση και από φορείς της περιοχής η λειτουργία του. Με την καταξίωση του ΚΠΕ που σιγά - σιγά επιτυγχάνεται με τις ενέργειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, αναπτύσσονται βάσιμες ελπίδες για την περαιτέρω στήριξη της λειτουργίας του από την τοπική κοινωνία με στόχο την εδραίωσή του σαν μια αναγκαία προϋπόθεση για την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της περιοχής.

Νάουσα 31-10-2002

Για το ΚΠΕ Νάουσας

Βλάχου Φανή, υπεύθυνη

Μέσκος Γιώργος, αν. υπευθ.

είναι ακόμη το αναγνωστήριο - βιβλιοθήκη, το εργαστήριο φυσικών επιστημών και μερικοί ακόμη χώροι. Επικουρικά το ΚΠΕ χρησιμοποιεί την υποδομή της Μαθ. Εστίας (εστιατόριο, σάλα, χώροι αναψυχής, άλλοι τέσσερις θάλαμοι, εξοπλισμός κτλ.). Άλλωστε την διοικητική και τεχνική στήριξη του ΚΠΕ όπως και την οικονομική διαχείριση έχει αναλάβει το ΕΙΝ μετά από συμφωνία με το Υπ. Παιδείας. Οι πόροι του ΚΠΕ προς το παρόν προέρχονται από το κοινοτικό πλαίσιο στήριξης.

Το ΚΠΕ βρίσκεται στον τέταρτο χρόνο της λειτουργίας του. Αφού πέρασε ένα διάστημα έντονων κατασκευαστικών και ανακαινιστικών δραστηριοτήτων, μέρος των οποίων συνεχίζεται και σήμερα, λειτουργεί πλέον κανονικά.

Αυτή την εποχή σχεδιάζεται η σελίδα του στο WEB στη διεύθυνση <http://kpe-poroion.ser.sch.gr>

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Τον Οκτώβριο του 2000 άλλαξε όλη η παιδαγωγική ομάδα η οποία αποτελείται πλέον από : τον υπεύθυνο του ΚΠΕ Δημ. Σταύρου, βιολόγο και τα μέλη Ζευγούλα Καλλιθέα, δασκάλα και Κεχαγιόγλου Στράτο, φυσικό. Από τον Σεπτέμβριο του 2001 μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας είναι και ο ζωγράφος Κώστας Λάσκαρης και περιμένουμε τη συμπλήρωσή της με τρία νέα μέλη.

ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

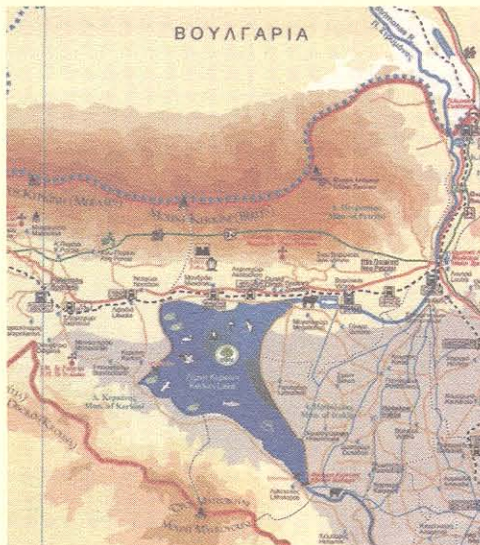
Το ΚΠΕ Ποροίων εργάστηκε με βάση τρία εκπαιδευτικά προγράμματα που σχεδίασε η παιδαγωγική ομάδα:

- **“ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΑΛΕΠΟΥΣ”**,
- **“ΚΕΡΚΙΝΗ Η ΛΙΜΝΗ ΜΑΣ”**
- **“ΞΕΦΥΛΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΑ ΠΟΤΑΜΟΥ”**.

Υπό μελέτη είναι ένα πρόγραμμα για το γεωργικό περιβάλλον, ιδιαίτερα τη βιολογική γεωργία, ένα για τους πολύ μικρούς μαθητές (ηλικίες 5 - 10 χρονών), ένα για τις ήπιες μορφές ενέργειας και ένα για παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Οι μαθητές, αφού δουν μια σύντομη εισαγωγική παρουσίαση και πάρουν πρωινό, κατευθύνονται στο πεδίο όπου υλοποιούν ασκήσεις ΠΕ και ορισμένα εκπαιδευτικά παιχνίδια ανάλογα με την ηλικία τους. Επίσης καταγράφουν, φωτογραφίζουν, παρατηρούν, σκισάρουν, βιώνουν τη φύση. Παίρνουν δείγματα. Αργότερα στο ΚΠΕ επεξεργάζονται το υλικό και στο τέλος γίνεται παρουσίαση των δραστηριοτήτων κάθε ομάδας και συμπληρώνονται ερωτηματολόγια αξιολόγησης.

Στα πολυήμερα προγράμματα υπάρχει απογευματινό πρόγραμμα με εργασίες εργαστηρίων, προβολές κτλ. με μεγαλύτερη άνεση χρόνου ή εναλλακτικά ξενάγηση σε αξιοθέατα της περιοχής.

Η ΠΕΡΙΟΧΗ

Το ΚΠΕ βρίσκεται στα Κάτω Πορόια του δήμου Κερκίνης (17 οικισμοί, 10.000 κάτοικοι), στην επαρχία Σιντικής, στο βορειοδυτικό άκρο του νομού Σερρών. Το χωριό (750 κάτοικοι) βρίσκεται στους πρόποδες της οροσειράς Κερκίνης (2031μ.), η οποία αποτελεί το βόρειο σύνορο της Ελλάδας με τη Βουλγαρία στην περιοχή.

Στο βουνό αυτό βρίσκονται τα οχυρά που σταμάτησαν το Γερμανικό στρατό το 1941.

Η μαθητική εστία του ΕΙΝ που στεγάζει το ΚΠΕ βρίσκεται πάνω στην οδική αρτηρία που συνδέει την πόλη των Σερρών (64 χλμ) με την πόλη του Κιλκίς (48 χλμ) και απέχει 12 χλμ. από τον υγροβιότοπο της λίμνης Κερκίνης.

Η περιοχή είναι μια στενή λεκάνη ανάμεσα στην οροσειρά Κερκίνη (Μπέλλες) στα βόρεια, τη λίμνη Κερκίνη νότια και την οροσειρά των Κρουσίων στα νότιοδυτικά. Οι μεγαλύτεροι οικισμοί είναι: η Ροδόπολη, έδρα του δήμου, διοικητικός και συγχωινωιακός κόμβος, τα Άνω Πορόια, ένα πανέμορφο ορεινό χωριό, η Λιβαδειά και η Κερκίνη κοντά στη λίμνη και η Καστανούσα τελευταίος οικισμός του νομού πριν από το νομό Κιλκίς.

Το μοναδικής ομορφιάς και σπουδαιότητας οικοσύστημα Στρυμόνα-Κερκίνης, αποτελεί έναν από τους Ελληνικούς υγροβιότοπους που προστατεύονται από τη συνθήκη Ramsar.

Μαζί με τους δασωμένους ορεινούς όγκους, με τη μεγάλη ποικιλία ειδών και μορφολογίας, αποτελούν και τα θεματικά πεδία του ΚΠΕ.

Η περιοχή σαν σύνολο διακρίνεται από σπάνια φυσική ομορφιά, οργιώδη βλάστηση και μεγάλη ποικιλία ζωικών ειδών, με ιδιαίτερο πλούτο σε ορνιθοπανίδα χάρη στη λίμνη, η οποία εκτός από τα ενδημικά είδη που φιλοξενεί αποτελεί και σταθμό για τα μεταναστευτικά.

Σημείωση της σύνταξης:

- ✓ Τα κείμενα που αποστέλλονται στο περιοδικό να είναι σε ηλεκτρονική μορφή (email ή δισκέτες)
- ✓ Οι φωτογραφίες προς δημοσίευση να είναι σε πρωτότυπη μορφή (να αποστέλλονται ταχυδρομικά)

ΚΕΡΚΙΝΗ Η ΛΙΜΝΗ ΜΑΣ

Μονοήμερο πρόγραμμα διάρκειας 5 ωρών με δυνατότητα υλοποίησής του από μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού -Γυμνασίου -Λυκείου.

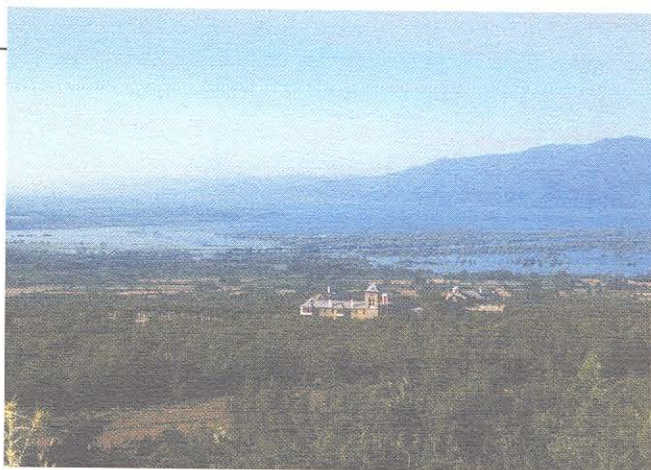
Φιλοσοφία

Το θέμα του προγράμματος αυτού είναι η λίμνη. Επιλέχτηκε ως θέμα, διότι η λίμνη Κερκίνη βρίσκεται σχετικά κοντά στο Κέντρο μας, 12 χλμ. Η όμορφη λίμνη αποτελεί σπουδαίο υγροβιότοπο...

Στόχοι

Οι στόχοι του προγράμματος αυτού είναι:

- » Η άμεση επαφή και γνωριμία του παιδιού με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της λίμνης και η απόκτηση γνώσεων από προσωπική εμπειρία.
- » Η αναγνώριση της δομής ενός υγροβιότοπου
- » Η ανάπτυξη προβληματισμών σχετικών με την ανθρώπινη παρέμβαση, εκμετάλλευση του αλιευτικού πλούτου και την τουριστική εκμετάλλευση της λίμνης.
- » Η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος των παιδιών και η ενεργοποίησή τους ως πολίτες στην κατεύθυνση της λύσης των προβλημάτων και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος

Τόπος διεξαγωγής

Επιλέχτηκαν 3 διαδρομές:

- α) στο λιμανάκι του Μανδρακίου
- β) στη δυτική όχθη της λίμνης Κερκίνη
- γ) στο ανατολικό ανάκλιμα.

Από αυτές επιλέγεται η καταλληλότερη ανάλογα με την εποχή, εφόσον η στάθμη της λίμνης μεταβάλλεται και η ορνιθοπανίδα μεταναστεύει.

Τρόπος διεξαγωγής

Το πρόγραμμα χωρίζεται σε τρία στάδια:

1ο στάδιο: υποδοχή στο ΚΠΕ.

Γνωριμία και ενημέρωση συνοδών εκπαιδευτικών. Δεκαπεντάλεπτη προβολή-παρουσίαση του Κέντρου, των δραστηριοτήτων και του προγράμματος στην αίθουσα προβολών.

Χωρισμός σε ομάδες εργασιών.

Παραλαβή υλικών

Αναχώρηση για το πεδίο

2ο στάδιο: Εργασία πεδίου.

Οι ομάδες κινούνται χωριστά και εξερευνούν τον υγροβιότοπο: διακρίνουν τα είδη των πουλιών, τα είδη της βλάστησης, τη ζωή στο νερό, παίρνουν δείγματα νερού, αναλύουν την περιεκτικότητά του σε χημικές ουσίες (χλώριο, ιόντα, άλατα κτλ.), παρατηρούν την ανθρώπινη παρέμβαση, θερμομετρούν, φωτογραφίζουν, ζωγραφίζουν, συζητούν με τους ψαράδες.

Απολαμβάνουν το τοπίο και ιδιαίτερα όταν το πρόγραμμα διεξάγεται με τα ποδήλατα του Κέντρου ή με βάρκες.

3ο στάδιο: επιστροφή στο Κέντρο

Χρήση στερεοσκοπικών-μικροσκοπικών για παρατήρηση των δειγμάτων νερού και των έμβιων οργανισμών.

Παρουσίαση των εργασιών των ομάδων.

Συζήτηση.

Αξιολόγηση του προγράμματος.

Παράδοση υλικών

Γεύμα

Αναχώρηση

**Πιλοτική
Διδασκαλία με τη
χρήση της
μεθόδου της
Διάλεξης σε
συνδυασμό με τη
μέθοδο της
Βιωματικής
Μάθησης:
Αξιολόγηση-αποτελέσματα
της Πιλοτικής Διδασκαλίας
στην εκπαίδευση
καταρτιζομένων**

Χρήστος Κ. Μπιμπίτσος
Περιβαλλοντολόγος-MBA, Στέλεχος Τμήματος
Προστασίας Περιβάλλοντος Νομ. Αυτοδιοίκησης
Πέλλας

Σοφία Θεοδωρίδου
Εκπαιδευτικός, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαί-
δευσης Δ/νσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Ν. Πέλλας

I. Εισαγωγή

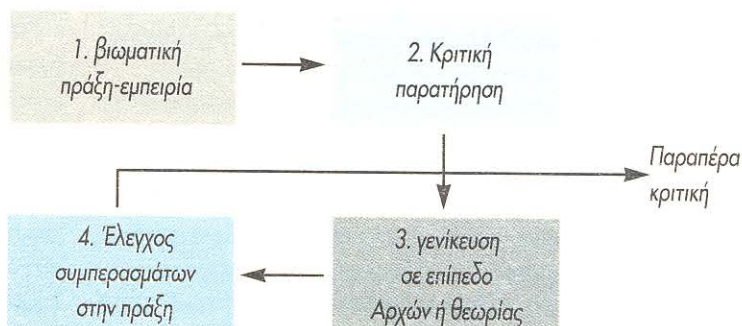
Η Βιωματική Μάθηση αποτελεί μία εναλλακτική εκπαιδευτική μέθοδο που προσφέρεται για την απόκτηση βασικών και ειδικών γνώσεων σ' ένα επιστημονικό πεδίο, αλλά και για την ανάπτυξη δεξιοτήτων που συμβάλλουν στην προσωπική ανάπτυξη και στην επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευομένων. Προκειμένου να εξαχθούν κάποια βασικά συμπεράσματα για το Σχεδιασμό και Αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που υιοθετούν τη μέθοδο της Διάλεξης και της Βιωματικής μάθησης για την επίτευξη των εκπαιδευτικών τους στόχων, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε μία Πιλοτική Διδασκαλία με τη συνεργασία του ΙΕΚ Έδεσσας-Πάρτημα Αριδαίας, περισσότερο γνωστό ως ΙΕΚ Αριδαίας.

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας οργανώθηκε μία Πιλοτική Διδασκαλία, με τη συνεργασία του ΙΕΚ-Αριδαίας, η οποία πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή των δύο Τμημάτων Ειδικών Δασικής Προστασίας στην Αριδαία. Η Διδασκαλία πραγματοποιήθηκε δύο φορές, μία για το κάθε Τμήμα ξεχωριστά, ακολουθώντας ακριβώς την ίδια διαδικασία. Οι καταρτιζόμενοι που συμμετείχαν στην Πιλοτική Διδασκαλία εκτέθηκαν σε αντίστοιχη εκπαιδευτική εμπειρία και μία εβδομάδα μετά από την πραγματοποίηση της διάλεξης συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης.

Τα συμπεράσματα από την υλοποίηση της Πιλοτικής Διδασκαλίας παρουσιάζουν αρκετό ενδιαφέρον και μπορούν να αξιοποιηθούν παραπέρα στην έρευνα για την οργάνωση, την εφαρμογή, τα αναμενόμενα αποτελέσματα και την αξιολόγηση Προγραμμάτων βιωματικής μάθησης με τους ίδιους ή διαφορετικούς εκπαιδευτικούς στόχους.

II. Οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Η μέθοδος της βιωματικής μάθησης, σύμφωνα με τον κυριότερο εκφραστή της τον David Collb, περιλαμβάνει τέσσερα στάδια. Στο μοντέλο αυτό η διαδικασία της βιωματικής μάθησης ξεκινάει από μία βιωματική πράξη ή εμπειρία ("concrete experience") κι ακολουθεί ένα στάδιο παρατήρησης, περιουλλογής και στοχασμού ("reflective observation") που τροφοδοτεί την κατασκευή μίας γενικής θεωρίας ("abstract conceptualization"). Η ισχύς της υπόθεσης ή των υποθέσεων της θεωρίας αυτής ελέγχεται στη συνέχεια, στην πράξη, σε νέες συνθήκες ("active experimentation"). Το μοντέλο αυτό αποτελεί έναν επαναλαμβανόμενο κύκλο κατά τον οποίο ο μαθητεύομενος ελέγχει συνεχώς νέες υποθέσεις οι οποίες τροποποιούνται μέσα από τη διαδικασία της παρατήρησης, ανάλυσης, ενδοσκόπησης, στοχασμού και διαμόρφωσης γενικών θεωριών. Ο κύκλος της βιωματικής εκπαίδευσης παρουσιάζεται στο επόμενο Σχήμα 1.

Σχήμα 1. Ο κύκλος της βιωματικής εκπαίδευσης

Η εκπαιδευτική διαδικασία με τη μέθοδο της Διάλεξης και της Βιωματικής μάθησης που υιοθετήθηκε κατά τη Πιλοτική Διδασκαλία περιελάμβανε τα εξής στάδια:

Εισαγωγή στη διαδικασία. Οι καταρτιζόμενοι ενημερώθηκαν από το Διευθυντή του ΙΕΚ και από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτές για τη “διαφορετική” εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία επρόκειτο να συμμετάσχουν. Τονίστηκε η σημασία της βιωματικής μάθησης και ο πιλοτικός χαρακτήρας της διδασκαλίας.

Εξασφάλιση της αποδοχής της συμμετοχής των καταρτιζόμενων. Οι καταρτιζόμενοι δήλωσαν την επιθυμία τους να συμμετέχουν στη διαδικασία με ενεργητική συμμετοχή τους. Το στάδιο αυτό ήταν καταλυτικό για τη δημιουργία μίας ευχάριστης και χαλαρής “ατμόσφαιρας” για την εκπαιδευτική διαδικασία και επιτεύχθηκε με τη συμμετοχή της συντονίστριας του βιωματικού-επικοινωνιακού μέρους.

Προετοιμασία των καταρτιζόμενων. Οι καταρτιζόμενοι προετοιμάστηκαν για το θεωρητικό και βιωματικό-επικοινωνιακό μέρος της διδασκαλίας, διαβάζοντας ένα μονοεπίδο κείμενο που τους μοιράστηκε και στο οποίο συνοψίζονταν οι εκπαιδευτικοί στόχοι, το γνωστικό αντικείμενο και τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Παρουσίαση θεωρητικού πλαισίου. Χρησιμοποιώντας τα παραδείγματα της θεαμαθίας της προστατευόμενης περιοχής της Δαδιάς και της λειτουργίας του Κέντρου Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης στον Αξιό, παρουσιάστηκαν, μέσω επιλεγμένων εικόνων (slides), οι βασικές έννοιες, οι επιδιωκόμενοι στόχοι, οι Αρχές, τα προβλήματα και η μέχρι σήμερα πρακτική σχετικά με την επίτευξη της Αειφορίας και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Η παρουσίαση των επιλεγμένων εικόνων (slides) χρησιμοποιήθηκε ως μία προσομοίωση γρήγορης επίσκεψης στις περιοχές από τους συμμετέχοντες, οι οποίοι ενθαρρύνθηκαν για σύντομα σχόλια ή επεξηγητικές ερωτήσεις, χωρίς όμως να διασπάται η συνοχή της παρουσίασης. Οι εικόνες επιλέχθηκαν έτσι ώστε να υπάρξει κατά το δυνατόν πληρότητα στην κάλυψη των θεωρητικών και πρακτικών πτυχών, καθώς επίσης και των κρίσιμων σημείων του εστιαζόμενου θέματος.

Ψυχοσυναισθηματική προετοιμασία των καταρτιζόμενων για τη συμμετοχή τους στο βιωματικό μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι καταρτιζόμενοι, με τις οδηγίες της συντονίστριας του βιωματικού-επικοινωνιακού μέρους του Προγράμματος (εμφυσώτριες) κι ακούγοντας τη μουσική από το έργο “Οι τέσσερις εποχές” του Βιβάλντι, ταξίδεψαν νοερά στις περιοχές και τις ειδικότερες συνθήκες που επικρατούν στους τόπους για τους οποίους έγινε αναφορά στο προηγούμενο μέρος της θεωρητικής παρουσίασης. Οι καταρτιζόμενοι ενθαρρύνθηκαν να χαλαρώσουν ψυχικά, να αγνοήσουν ενδεχόμενα προσωπικά ή άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να επιτρέψουν στον εαυτό τους να συμμετάσχει σε μία ευχάριστη μαθησιακή διαδικασία.

Δημιουργία Ομάδων. Οι καταρτιζόμενοι, με την καθοδήγηση της Συντονίστριας, χωρίστηκαν σε δύο Ομάδες. Οι δύο Ομάδες εξοπλήθηκαν με άφθονη γραφική ύλη και κάθισαν σε δύο μικρές ομηγύρεις μέσα στην αίθουσα.

Παιχνίδι με λέξεις. Οι δύο Ομάδες των καταρτιζόμενων συμμετείχαν σ’ ένα παιχνίδι παρόμοιο με το γνωστό “πρόσωπα-ζώα-πράγματα”. Σύμφωνα με τις Οδηγίες που δόθηκαν θα έπρεπε να καταγράψουν όσες περισσότερες λέξεις μπορούσαν, με την προϋπόθεση οι λέξεις αυτές να ξεκινούν από ένα δεδομένο γράμμα που προέκυπτε τυχαία. Οι λέξεις έπρεπε να είχαν ακουστεί κατά τη διάρκεια της παρουσίασης του θεωρητικού μέρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Παιχνίδι με φράσεις. Οι δύο Ομάδες των καταρτιζόμενων συμμετείχαν στο επόμενο παιχνίδι σύμφωνα με το οποίο έπρεπε (i) να επιλέξουν από τρία ρήματα, ουσιαστικά και επίθετα από αυτά που ακούστηκαν κατά την παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου της Διάλεξης και (ii) να σχηματίσουν όσο γίνονταν περισσότερες φρά-

σεις που να βγάζουν ένα ολοκληρωμένο νόημα.

Δημιουργία Ηρώων. Οι δύο Ομάδες σ’ αυτή τη φάση της εκπαιδευτικής διαδικασίας κλήθηκαν να δημιουργήσουν από έναν ήρωα με φανταστικές ή πραγματικές ιδιότητες και χαρακτηριστικά. Μοναδικός περιορισμός που τέθηκε ήταν οι ήρωες να σχετίζονται με την περιοχή της Δαδιάς που επρόκειτο να αποτελέσει και τον τόπο συνάντησης των δύο ηρώων σε επόμενο στάδιο. Επίσης, προσδιορίστηκε για τις δύο ομάδες το φύλο των ηρώων που έπρεπε να είναι ένας άντρας και μία γυναίκα αντίστοιχα.

Πλάσιμο” ιστοριών. Οι δύο Ομάδες, χρησιμοποιώντας τους δύο ήρωες που δημιούργησαν, κλήθηκαν να κατασκευάσουν από μία ιστορία η οποία θα διαδραματιζόταν στην περιοχή της Δαδιάς και στην οποία θα γινόταν η μοιραία συνάντηση των δύο ηρώων.

Δραματοποίηση. Με αφορμή τις ιστορίες που κατασκευάστηκαν, δύο εκπρόσωποι από τις Ομάδες ανέλαβαν να δραματοποιήσουν κάποια αποσπάσματα από τις δύο ιστορίες. Το αποτέλεσμα της δραματοποίησης παρουσιάστηκε στο σύνολο της τάξης ως επιστέγασμα της βιωματικής εμπειρίας που προηγήθηκε.

Δημιουργία σκηνικής σύνθεσης για τη δραματοποίηση (κολάζ). Οι δύο Ομάδες, με υλικά που τους δόθηκαν και πάνω σ’ ένα μεγάλο άσπρο χαρτί που στερεώθηκε στον τοίχο, ανέλαβαν να δημιουργήσουν το σκηνικό για την πλαισίωση της δραματοποίησης που προετοιμαζόταν από τους εκπροσώπους τους.

Απολογισμός εκπαιδευτικού Προγράμματος. Οι καταρτιζόμενοι στον λίγο χρόνο που απέμεινε, κλήθηκαν να καταθέσουν την προσωπική τους άποψη σχετικά με τα συμπεράσματα που προέκυψαν και για την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία συμμετείχαν.

Συγκρίνοντας τα παραπάνω στάδια με τον κύκλο της βιωματικής μάθησης μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η παρουσίαση του θεωρητικού μέρους με τις επιλεγμένες εικόνες, η δημιουργία χαρακτήρων και το πλάσιμο ιστοριών ανταποκρίνονταν στο στάδιο της βιωματικής εμπειρίας, προσομοιώνοντας μία συμμετοχική παρατήρηση στις εστιαζόμενες περιοχές. Στη συνέχεια, τα παιχνίδια με τις λέξεις και φράσεις αντιστοιχούσαν στο στάδιο της κριτικής παρατήρησης. Η δραματοποίηση και η κατασκευή της σκηνικής σύνθεσης αντιστοιχούσαν στο στάδιο της γενίκευσης σε επίπεδο Αρχών και θεωρίας και, τέλος, ανταποκρίνονταν και στο στάδιο του ελέγχου των συμπερασμάτων στην πράξη. Το σύνολο της βιωματικής εμπειρίας τροφοδότησε παραπέρα κριτική παρατήρηση και εξαγωγή συμπερασμάτων, κατά τον Απολογισμό με τη συμμετοχή των καταρτιζόμενων, που αποτέλεσε και το επιστέγασμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

III. Αποειδέσματα από την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Οι καταρτιζόμενοι ανταποκρίθηκαν ιδιαίτερα θετικά καθ’ όλη της διάρκειας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, συμμετέχοντας ενεργά σε όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στον Απολογισμό που πραγματοποιήθηκε στο τέλος, εκφράστηκαν αρκετές θετικές εντυπώσεις και ευνοϊκά σχόλια, τα οποία όμως δε θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν με αξιόπιστο τρόπο για την αξιολόγηση του Προγράμματος.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι γενικοί στόχοι που αναμενόταν να υλοποιηθούν από τον Σχεδιασμό και την Εφαρμογή της Πιλοτικής Διάλεξης ήταν οι επόμενοι:

1. Συνειδητοποίηση και εμπάθση από τους καταρτιζόμενους βασικών εννοιών σχετικών με την προστασία και αξιοποίηση προστατευόμενων περιοχών
2. Συνειδητοποίηση του ρόλου των Ειδικών και ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων για τη διαχείριση περιοχών με θερμοθετημένο καθεστώς προστασίας

3. Εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το Σχεδιασμό, την Εφαρμογή και την Αξιολόγηση Προγραμμάτων Βιωματικής μάθησης

Προκειμένου να υπάρξουν κάποια αξιοποιήσιμα αποτελέσματα από την εφαρμογή του πιλοτικού Προγράμματος, σχεδιάστηκε ένα εντυπο ερωτηματολόγιο (φόρμα αξιολόγησης). Το ερωτηματολόγιο δόθηκε προς συμπλήρωση μία εβδομάδα μετά από την πραγματοποίηση της διάλεξης, προκειμένου οι καταρτιζόμενοι να έχουν αφομοιώσει τα αποτελέσματα από την εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία συμμετείχαν και να είναι, κατά το δυνατόν, ψυχικά και συναισθηματικά αποφορτισμένοι.

Το ερωτηματολόγιο δόθηκε και στους 38 καταρτιζόμενους που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα. Τελικά, επιστράφηκαν 36 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια (ανταπόκριση 94,8%). Η στατιστική επεξεργασία έγινε συνολικά για όλα τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από τους καταρτιζόμενους των δύο Τμημάτων. Επειδή ακολουθήθηκε η ίδια ακριβώς εκπαιδευτική διαδικασία, θεωρήθηκε ότι δεν υπήρχαν διαφορές στις απαντήσεις των καταρτιζόμενων από τα δύο διαφορετικά Τμήματα τις οποίες και επεξεργάστηκαν, στατιστικά, συνολικά.

Από τις απαντήσεις που λήφθηκαν εξάγονται τα επόμενα αποτελέσματα και συμπεράσματα:

1. Η πλειοψηφία των καταρτιζόμενων αξιολογούν την εκπαιδευτική εμπειρία στην οποία συμμετείχαν ως Πολύ Καλή (61,2%). Το ποσοστό των καταρτιζόμενων που αξιολογεί την εμπειρία ως καλή (19,4%) είναι υψηλότερο από το ποσοστό των καταρτιζόμενων που την αξιολογεί ως εξαιρετική (13,8%). Η κατανομή αυτή των απαντήσεων είναι ενδεικτική ότι οι καταρτιζόμενοι πραγματοποίησαν την αξιολόγησή τους με αρκετή περισκεψη και πάντως αρκετά κριτικά.
2. Όσον αφορά τη συνεισφορά της Πιλοτικής Διδασκαλίας στον εμπλουτισμό των γνώσεων των καταρτιζόμενων, η πλειοψηφία απαντά με "περισσότερα απ' όσα περίμενα" (52,8%), ενώ ένα σημαντικό ποσοστό δίνει την απάντηση "περίπου όσα περίμενα" (36,1) ή και "λιγότερα απ' όσα περίμενα" (11,1%). Τα ποσοστά αυτά, αν ληφθεί υπόψη ότι οι καταρτιζόμενοι ενημερώθηκαν και προετοιμάστηκαν με αρκετά ενεργητικό τρόπο πριν από την εφαρμογή του πιλοτικού Προγράμματος, αποτελούν μία υποεκτίμηση των καινούριων πραγμάτων που πραγματικά θεωρούν οι καταρτιζόμενοι ότι αποκόμισαν. Παρόλα αυτά, από τις απαντήσεις των καταρτιζόμενων προκύπτει ότι θεωρούν ότι η εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία συμμετείχαν είχε μία θετική συμβολή στην εκπαίδευσή τους.
3. Οι καταρτιζόμενοι σε πολύ μεγάλο ποσοστό κρίνουν την εκπαιδευτική εμπειρία στην οποία συμμετείχαν ως "καλύτερη" (63,8%) ή και "πολύ καλύτερη" (27,8%) σε σχέση με μαθήματα ίδιας διάρκειας που υιοθέτησαν τη συμβατική μέθοδο. Τα υψηλά ποσοστά θετικών εντυπώσεων που αποδόθηκαν στην εκπαιδευτική εμπειρία φανερώνουν επίσης ότι οι καταρτιζόμενοι διαπιστώνουν μία ουσιαστική διαφορά μεταξύ εκπαιδευτικών εμπειριών με τη μέθοδο της βιωματικής μάθησης και μίας τυπικής διάλεξης.
4. Η συμβολή των εκπαιδευτών (εμπυκνωτών) αξιολογήθηκε από την πλειοψηφία των καταρτιζόμενων ως "πολύ καλή" (63,9%) και "εξαιρετική" (19,4%). Μικρότερο ποσοστό αξιολόγησε τη συμβολή των εκπαιδευτικών ως "καλή" (13,9%) ή "μέτρια" (2,8%). Κανένας καταρτιζόμενος δεν αξιολόγησε τη συμβολή των εκπαιδευτών ως "κακή". Η κατανομή των ποσοστών και σ' αυτήν την ερώτηση, καλύπτοντας όλες τις διαθέσιμες βαθμίδες, δείχνει ότι οι καταρτιζόμενοι ήταν αρκετά κριτικοί στις απαντήσεις τους.
5. Στην ερώτηση σχετικά με προσόντα και ικανότητες που θεωρούν οι καταρτιζόμενοι σημαντικά για τους εκπαιδευτές-εμπυκνωτές που οργανώνουν αντίστοιχα μαθήματα με τη μέθοδο της βιωματικής εκπαίδευσης, δόθηκαν ποικίλες απαντήσεις που παρουσιάζουν αξιοσημείωτο ενδιαφέρον. Μεγάλος αριθμός των καταρτιζόμενων συμφωνεί ότι σημαντικές ικανότητες-προσόντα περιλαμβάνουν:

- Κατανόηση των αναγκών των καταρτιζόμενων (9 απαντήσεις ή 25%)
- Ικανότητα επικοινωνίας (8 απαντήσεις ή 22%)
- Υπομονή και ανεκτικότητα (7 απαντήσεις ή 19,5%)
- Καλή διάθεση (7 απαντήσεις ή 19,5%)
- Παρακίνηση-εμπύκωση (5 απαντήσεις ή 13,8%)
- Επαφή-αμεσότητα με τους καταρτιζόμενους (5 απαντήσεις ή 13,8%)
- Χιούμορ (5 απαντήσεις ή 13,8%)

Άλλες απαντήσεις που έδωσαν οι καταρτιζόμενοι αναφέρονται σε γενικότερες αρετές που θα πρέπει να έχει ένας εκπαιδευτής ή δάσκαλος, γεγονός που δείχνει ότι οι καταρτιζόμενοι σε κάποιο βαθμό δεν κατανόησαν ότι η ερώτηση αναφερόταν σε ικανότητες του εκπαιδευτικού για την αποτελεσματική υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων βιωματικής μάθησης. Έτσι υπήρξαν απαντήσεις που ανέφεραν για παράδειγμα ως σημαντική ικανότητα τη "μεταδοτικότητα", ενώ απαντήσεις όπως "ταλέντο-χάρισμα" εμφανίστηκαν σε πολύ μικρό ποσοστό, αν και θα περίμενε κανείς να εμφανιστούν με μεγαλύτερη συχνότητα.

6. Η πλειοψηφία των καταρτιζόμενων πιστεύει ότι η βιωματική μάθηση αποτελεί μία κατάλληλη εκπαιδευτική μέθοδο τόσο για την "εμβάθυνση και κατανόηση πολύπλοκων και δύσκολων εννοιών" (61%) όσο και για "αναψυχή και χαλάρωση, παράλληλα με την απόκτηση μερικών γενικών γνώσεων για ένα θέμα" (47,2%). Αξιοσημείωτο είναι ότι σημαντικό ποσοστό των καταρτιζόμενων πιστεύει ότι η βιωματική μάθηση είναι κατάλληλη για περιπτώσεις "ανταλλαγής εμπειριών και απόκτηση νέων δεξιοτήτων στο πλαίσιο ενός πολύ-πολιτισμικού προγράμματος" (33,4%). Επίσης, 1 στους 4 καταρτιζόμενους θεωρεί κατάλληλη τη βιωματική προσέγγιση για την "παρουσίαση βασικών εννοιών και αντιλήψεων για ένα θέμα και την αλληλογνωριμία των καταρτιζόμενων". Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι προφανώς ενδεικτικές της αξιολόγησης των καταρτιζόμενων για την καταλληλότητα των προγραμμάτων βιωματικής μάθησης εκπαίδευσης για εναλλακτικούς εκπαιδευτικούς σκοπούς, δεδομένης της περιορισμένης εμπειρίας τους στην εν λόγω εκπαιδευτική μέθοδο.

7. Στα καλά σημεία της εκπαιδευτικής εμπειρίας, στην οποία συμμετείχαν οι καταρτιζόμενοι σημειώνουν ένα μεγάλο αριθμό θετικών σημείων. Με αύξουσα σειρά πλήθους απαντήσεων που δόθηκαν ήταν:

- » Η Δραματοποίηση (9 απαντήσεις)
- » Ομαδικό πνεύμα που αναπτύχθηκε (9 απαντήσεις)
- » Ο συνδυασμός μάθησης και ψυχαγωγίας (6 απαντήσεις)
- » Η μουσική χαλάρωση (6 απαντήσεις)
- » Η ανταγωνιστική σχέση (με τη μορφή της ευγενούς άμιλλας) μεταξύ των Ομάδων (5 απαντήσεις)
- » Η διατήρηση του ενδιαφέροντος καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας (4 απαντήσεις)
- » Η παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου με slides (4 απαντήσεις)
- » Τα παιχνίδια (3 απαντήσεις)
- » Το "πλάσιμο" της ιστορίας (2 απαντήσεις)
- » Η αμφίδρομη επικοινωνία που αναπτύχθηκε (2 απαντήσεις)
- » Η κατασκευή του σκηνοικού (κολάζ) (2 απαντήσεις)

Επίσης σημειώθηκαν απαντήσεις όπως "η πρωτότυπη εκπαιδευτική προσέγγιση", "η βιωματική κατανόηση εννοιών", "η δημιουργία ισχυρών εντυπώσεων που αναμένεται να ξεχαστούν δύσκολα" και "οι εκπλήξεις στην εκπαιδευτική διαδικασία" που αφορούν σημαντικά χαρακτηριστικά της βιωματικής μάθησης, που ήταν η εκπαιδευτική μέθοδος που υιοθετήθηκε. Η συνειδητοποίηση και θετική αξιολόγηση από τους

καταρτιζόμενους ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της βιωματικής μάθησης που τη διαφοροποιούν από τις συμβατικές, παραδοσιακές εκπαιδευτικές μεθόδους, αποτελεί μία θετική ένδειξη για την καταλληλότητά της για την επίτευξη εκπαιδευτικών στόχων παρόμοιων μ' αυτούς της πιλοτικής διδασκαλίας.

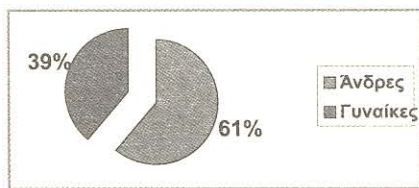
8. Οι προτάσεις των καταρτιζόμενων για την καλύτερη επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων με τη μέθοδο της βιωματικής μάθησης παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι εντοπίζουν την ανάγκη για πραγματοποίηση αντίστοιχων εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην ύπαιθρο, με εκδρομές και επισκέψεις σε χώρους με ειδικό ενδιαφέρον. Επίσης, συμφωνούν ότι η βιωματική εκπαίδευση θα πρέπει να χρησιμοποιείται με έμφαση στην ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων. Ακόμη, οι καταρτιζόμενοι επισημαίνουν την αξία του εποπτικού υλικού και μέσων που χρησιμοποιεί ένα πρόγραμμα βιωματικής εκπαίδευσης (πράγματι όπως προκύπτει και από τη φύση των προγραμμάτων, η διάθεση κατάλληλου υποστηρικτικού υλικού, υποδομών και μέσων είναι σημαντική παράμετρος για την αποτελεσματική υλοποίηση προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης). Τέλος, οι καταρτιζόμενοι θα ήθελαν περισσότερο διαθέσιμο χρόνο για την υλοποίηση προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης, που είναι πράγματι ιδιαίτερα απαιτητικά για την ικανοποιητική ολοκλήρωση όλων των εκπαιδευτικών σταδίων που περιλαμβάνουν.

Τα παραπάνω συμπεράσματα μπορούν να αξιοποιηθούν για την καλύτερη οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση Προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης στο βαθμό που:

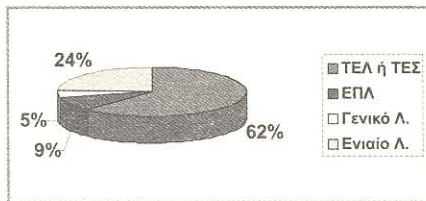
- Υποδεικνύουν τα απαραίτητα προσόντα-ικανότητες που θα πρέπει να διαθέτουν ή να αναπτύξουν οι υποψήφιοι εκπαιδευτές-εμπυκωτές που πρόκειται να αναλάβουν την οργάνωση και εφαρμογή προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης
- Παρέχουν κάποιες αξιόπιστες ενδείξεις σχετικές με την καταλληλότητα των προγραμμάτων βιωματικής εκπαίδευσης, σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς στόχους που επιδιώκονται
- Εντοπίζουν τα κρίσιμα σημεία για την αποτελεσματική οργάνωση και διαχείριση της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- Συνεισφέρουν με ιδέες και απόψεις για την ενσωμάτωση της μεθόδου της βιωματικής μάθησης σ' ένα ευρύτερο εκπαιδευτικό πλαίσιο

Η θετική ανταπόκριση που είχε το Πρόγραμμα από τους καταρτιζόμενους και οι απαντήσεις και προτάσεις που δόθηκαν κατά τη διαδικασία της αξιολόγησής του, συντελούν στη διαπίστωση ότι η έρευνα για την οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση Προγραμμάτων βιωματικής μάθησης θα πρέπει να ενισχυθεί και μπορεί να έχει μία θετική συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας της μαθησιακής διαδικασίας. Θέματα για περαιτέρω διερεύνηση με βάση την παρούσα έρευνα μπορεί να είναι:

- Τα ειδικότερα πεδία εφαρμογής της βιωματικής μάθησης
- Ανάγκες εκπαίδευσης των εκπαιδευτών-εμπυκωτών που συμμετέχουν σε προγράμματα βιωματικής μάθησης
- Η συστηματικοποίηση της αξιολόγησης των Προγραμμάτων βιωματικής μάθησης
- Η ενσωμάτωση της βιωματικής εκπαίδευσης σ' ένα ευρύτερο εκπαιδευτικό πρόγραμμα

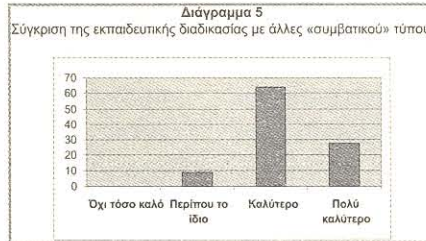
Αναλογία Ανδρών/Γυναικών καταρτιζόμενων που συμμετείχαν στην Πιλοτική Διδασκαλία

Τύπος Λυκείου προέλευσης καταρτιζόμενων

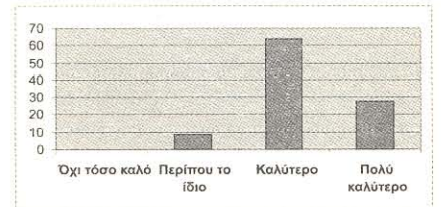
Αξιολόγηση συμβολής στη μάθηση (τι μάθατε στη διάρκεια του μαθήματος;)

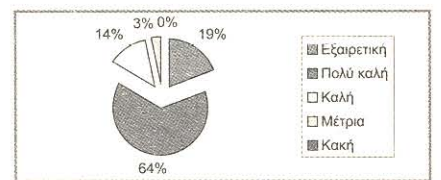
Αξιολόγηση της εκπαιδευτικής εμπειρίας από τους καταρτιζόμενους

Βιβλιογραφία:

Μακράκης, Βασίλης Γ. (1997). Ανάλυση Δεδομένων στην Επιστημονική Έρευνα με τη χρήση του SPSS, Από τη Θεωρία στην Πράξη, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
 Μασσαγγούρας, Η. Γ. (2000). Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα.
 Τσοπάνογλου, Αντώνης. (2001). Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Έρευνας στις Επιστήμες της Γλώσσας και της Επικοινωνίας, Σημειώσεις για το αντίστοιχο μάθημα του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών "Επιστήμες της Γλώσσας και της Επικοινωνίας" του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.
 Τσοπάνογλου, Αντώνης. (2000). Μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας και εφαρμογές της στην αξιολόγηση της γλωσσικής κατάρτισης, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη.
 Bell, Judith. (1999). Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
 Henry, Jane (1989). "Meaning and Practice in Experiential Learning" in Weil, Susan & McGill Ian. (1989). Meaning Sense of Experiential Learning, SRHE & Open University Press, Milbo Keynes.

Σύγκριση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με άλλες "συμβατικού" τύπου

Αξιολόγηση συμβολής εμπυκωτών

* Σημείωση: Τα ποσοστά δεν αθροίζονται σε 100%, γιατί οι καταρτιζόμενοι είχαν τη δυνατότητα να σημειώσουν περισσότερες από μία επιλογές.

Αξιολόγηση Καταλληλότητας της βιωματικής προσέγγισης για εναλλακτικά εκπαιδευτικά προγράμματα*

**Φωτογραφίες
παιδιών
ξεχασμένες σε
παλιά
οικογενειακά
άλμπουμ.
Οι νοτιοτροπικές της
παιδικής ηλικίας
και της νεότητας
(1950 - 1980)**

**Πρόγραμμα
περιβαλλοντικής
εκπαίδευσης για παιδιά
του Δημοτικού σχολείου**

Νίκος Γραίκος,
Δάσκαλος του 13ου Δημ. Σχολείου Κατερίνης
Μεταπτυχιακός φοιτητής Ιστορίας της Τέχνης

**Εικ. 1 - 2. Φωτογραφικά
κολάζ και ζωγραφικές ε-
πεμβάσεις με τη χρήση πα-
λαιότερων και σύγχρο-
νων φωτογραφιών. Μα-
θητικές εργασίες στο
φύλλο εργασίας 16**

Εικόνα 1

**α. Η χρήση της φωτογραφίας στην περι-
βαλλοντική εκπαίδευση.**

Οι φωτογραφίες, όπως και οι κάθε είδους εικονιστικές αναπαραστάσεις, αποτελούν ένα χρήσιμο και ευέλικτο υλικό, για την έρευνα των κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεδομένων, υπό την προϋπόθεση όμως ότι πριν από μία οποιαδήποτε διαδικασία "αξιοποίησης" αυτού του εικονιστικού υλικού θα πρέπει να προηγείται η συστηματική "ανάγνωση" και ερμηνεία του, η οποία είναι σε θέση να αποκαλύψει και το κρυφό και πολλές φορές απροσδόκητό του νόημα. Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να γίνουν ορατά όχι μόνο τα εξωτερικά στοιχεία, που αναπαριστούν το αστικό και φυσικό περιβάλλον (κτίρια, πολεοδομία, χλωρίδα κτλ.), αλλά και τα ενδογενή χαρακτηριστικά, που συναρθρώνουν τις εσώτερες δομές του. Η πρώτη ανακάλυψη έχει καθαρά περιγραφικό χαρακτήρα, ενώ η δεύτερη είναι βαθύτερα ερμηνευτική. Η δυνατότητα αυτή δημιουργεί και νέες προϋποθέσεις για τη χρήση της φωτογραφίας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Από απλό περιγραφικό εργαλείο, που καταγράφει τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των φυτών, των ζώων, των γεωγραφικών στοιχείων, των ανθρώπων, των μνημείων κτλ., μπορεί να μεταβληθεί, πάντα μέσα από μία ειδική διαδικασία "ανάγνωσης"¹, σε εργα-

λείο ερμηνείας των βαθύτερων περιβαλλοντικών δεδομένων. Μία τέτοια δυνατότητα είναι εξαιρετικά χρήσιμη στη μελέτη του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος παρέχοντας μία σειρά ουσιαστικών "κλειδιών" αποκωδικοποίησης των δομών, που συναρθρώνουν το αστικό περιβάλλον. Άλλωστε η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποκτά βαθύτερο νόημα, όταν από απλή περιγραφική καταγραφή, μεταβάλλεται σε διαδικασία, που βοηθά στην αλλαγή των περιβαλλοντικών στάσεων των μαθητών δημιουργώντας και τις κατάλληλες γνωστικές συνθήκες, για την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων. Σίγουρα ένα τέτοιο εγχείρημα προϋποθέτει τον συνυπολογισμό στοιχείων, που θα προκύψουν από τη χρήση διεπιστημονικών δεδομένων. Η τοπική ιστορία μπορεί να βοηθήσει στον τομέα της κατανόησης των τοπικών ιστορικών συνθηκών και στο δανεισμό της μεθοδολογίας (σχέδια εργασίας, προφορικές μαρτυρίες, ενσυναισθητικές τεχνικές κτλ.), η ιστορία της τέχνης στην παροχή των εργαλείων "ανάγνωσης" των εικονιστικών τεκμηρίων, η πολεοδομία και η αρχιτεκτονική στην αναγνώριση των οικιστικών δεδομένων κτλ. Με αυτόν τον τρόπο η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να εκμεταλλευτεί στο έπακρο τις διεπιστημονικές και διαθεματικές της δυνατότητες.

¹ Για τη διαδικασία "ανάγνωσης" των εικονιστικών αναπαραστάσεων, βλ. ενδεικτικά: Ρηγόπουλος Γ., Η διδασκαλία των εικαστικών έργων στα πλαίσια του μαθήματος της Ιστορίας του Γυμνασίου και του Λυκείου, Σεμινάριο 9 (1988), Π. Ε. Φ., σ. 158-178, Βρεττός Γ., Η εικόνα στο αναλυτικό πρόγραμμα και στο σχολικό εγχειρίδιο της Ιστορίας, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 37-40, Βώρος Φ.Κ., Η "ανάγνωση" της εικόνας στη διαδικασία διδασκαλίας της ιστορίας, Εκπαιδευτικά 16(1989), 18-19 (1990).

β. Η παιδική ηλικία και η νεότητα ως δέκτες του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μιας εποχής. Δυνατότητες εφαρμογών στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Η "ανακάλυψη" του παιδιού και της νεότητας αποτέλεσε έναν από τους καθοριστικούς παράγοντες των κοινωνικών εξελίξεων στην Ευρώπη τους τελευταίους δύο αιώνες. Την καθαρά χρησιμοθηρική ανακάλυψη των παιδιών, του τέλους του 18ου αιώνα, από τις βιομηχανικές κοινωνίες, που ενδιαφέρθηκαν για την εκπαίδευση και την υγεία τους με απώτερο στόχο την εκμετάλλευσή τους μέσω της παιδικής εργασίας, τη δέχθηκε η περισσότερο άδολη ανακάλυψη του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα, που επιχειρήθηκε από τους θεμελιωτές της Νέας Αγωγής². Φυσικά τα χρονολογικά αυτά όρια για την Ελλάδα είναι πλασματικά και "τραβηγμένα" σε μεγάλο βαθμό προς τα εμπρός. Σήμερα "το παιδί αποτελεί ένα νέο αντικείμενο της ιστοριογραφίας"³ και ένα νέο αντικείμενο μελέτης των νοοτροπιών⁴ της παλαιότερης εποχής.

Το δεύτερο αυτό στοιχείο αφορά άμεσα την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Ως αναγνωρισμένος πια "φορέας" των κοινωνικών αναπαραστάσεων⁵ και αξιών μιας εποχής το παιδί και η ζωή του, μπορούν να αποτελέσουν τα διαμεσολαβητικά στοιχεία, που θα βοηθήσουν στην αντίληψη των περιβαλλοντικών (αστικών και φυσικών) συνθηκών, που διαμορφώνουν τις ποικίλες στάσεις μιας εποχής. Προεκτείνοντας αυτή τη διαπίστωση στο επίπεδο της περιβαλλοντικής εκπαιδευτικής διαδικασίας, θα λέγαμε ότι αν ο στόχος μας είναι η ευαισθητοποίηση του παιδιού στην πρόσληψη του περιβάλλοντος (άμεσου ή οικουμενικού), της προγονικής κληρονομιάς (παλαιότερης ή πρόσφατης) και γενικότερα η διαμόρφωση μιας συνείδησης, που θα οδηγήσει στην αλλαγή των περιβαλλοντικών στάσεων, τότε η παιδική ηλικία αποτελεί ένα από τα προνομιακότερα πεδία άντλησης θεμάτων για περιβαλλοντικές εργασίες. Εάν επιπροσθέτως θεωρήσουμε ως σωστές τις νεότερες θεωρητικές προσεγγίσεις της παιδικής ηλικίας,

που την αντιμετωπίζουν περισσότερο ως πολιτισμική κατασκευή, παρά ως άμεσα εξαρτώμενη από τις βιολογικές και χρονολογικές της αναφορές⁶, τότε προκύπτει επιτακτικό το ερώτημα της επιλογής της κατάλληλης μεθοδολογίας, η οποία θα είναι σε θέση να υπερκεράσει τα περιγραφικά και εξωτερικά στοιχεία της παιδικής ηλικίας για να φτάσει στα καθαρά κοινωνικά και σημασιολογικά.

Πολύ συχνά οι διάφορες σχολικές εργασίες, που καταπνύονται με την παιδική ηλικία - κι όχι μόνο στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης - επικεντρώνουν το ενδιαφέρον των μαθητών στην περιγραφή, ταξινόμηση και καταγραφή των εξωτερικών στοιχείων, που συναρτίζουν το πλαίσιο δράσης των παιδιών σε παλαιότερες κυρίως εποχές. Για παράδειγμα τα παραδοσιακά παιχνίδια, η παιδική φορεσιά και η εν γένει παιδική "λαογραφία", τα σχολικά αναγνωστικά κτλ. αποτελούν θέματα για πολλές κι αξιόλογες εργασίες, που συνεισφέρουν σημαντικά ιστορικά και κοινωνικά τεκμήρια. Όμως και στις περιπτώσεις ακόμα, που η όλη μεθοδολογία αυτών των εργασιών, δεν εξαντλείται στην απλή καταγραφή, ελάχιστες φορές επιτυγχάνεται η μετάβαση από τις περιγραφικές δραστηριότητες στις ουσιαστικές παιδαγωγικές δράσεις, που θα βοηθήσουν και στην αλλαγή των στάσεων. Αυτό "επιδεινώνεται" και από την ουσιαστική ανυπαρξία στη σημερινή εκπαιδευτική διαδικασία των κατάλληλων διαθεματικών πεδίων, που θα υποβοηθήσουν τις εργασίες με την παροχή βασικών εκπαιδευτικών δεξιοτήτων. Για παράδειγμα πώς είναι δυνατόν η ενασχόληση με την παιδική ενδυμασία να ξεπεράσει την απλή περιγραφική δραστηριότητα, όταν στο σχολείο δε διδάσκονται οι βασικές μέθοδοι αποδόμησης ενός έργου λαϊκής τέχνης και συνεπώς ούτε και οι μέθοδοι διασύνδεσης της χειρωνακτικής παραγωγής με τα κοινωνικά της συμφραζόμενα. Ή πώς είναι δυνατόν η ενασχόληση με τα παραδοσιακά παιχνίδια να μεταβάλει τις στάσεις των μαθητών απέναντι στο αστικό περιβάλλον, όταν στο μάθημα της ιστορίας δε διδάσκονται οι στοιχειώδεις τρόποι "ανάγνωσης" των ιστορικών πηγών, με αποτέλεσμα οι

μαρτυρίες των κάθε είδους ανθρωπινων δραστηριοτήτων να παρέχονται ως έτοιμο και ανεξεργαστο υλικό, παρά ως αφητηρίες μελέτης των γενικότερων κοινωνικών σχέσεων;

Συνεπώς η χρήση από την περιβαλλοντική εκπαίδευση του υλικού που προκύπτει από τη δραστηριότητα της παιδικής ηλικίας των παλαιότερων εποχών, ως ένα πολύπλοκο και διαθεματικό εγχείρημα, οφείλει να διερευνά νέους τρόπους προσέγγισης, που θα διευρύνουν συνεχώς το δύσκαμπο και μονοσήμαντο σημερινό πεδίο.

γ. Το πρόγραμμα: στόχοι - πλάνο εργασίας - δραστηριότητες - αξιολόγηση.

Το πρόγραμμα με τίτλο (για τους μαθητές): "Φωτογραφίες παιδιών ξεχασμένες σε παλιά οικογενειακά άλμπουμ" και τον υπότιτλο (για τους μεγάλους): "Οι νοοτροπίες της παιδικής ηλικίας και της νεότητας (1950 - 1980)", εφαρμόστηκε το σχολικό έτος 2001 - 2002 στην Ε2 τάξη του 13ου Δημοτικού σχολείου Κατερίνης. Απώτερος στόχος της εργασίας ήταν η δημιουργία των κατάλληλων εκπαιδευτικών συνθηκών, που θα βοηθήσουν τα παιδιά στην αντίληψη, κυρίως γνωστική, των κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεδομένων, που διαμόρφωσαν τις νοοτροπίες της παιδικής ηλικίας και της νεότητας το διάστημα 1950 - 1980. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα και τη δημιουργία νέων στάσεων και συμπεριφορών, που επιτεύχθηκε όμως με γνωστικές κι όχι με συναισθηματικές τεχνικές. Ο γενικός αυτός στόχος επιμεριζόταν σε μία ποικιλία άλλων ειδικότερων, που όριζαν σε γενικές γραμμές και το περιεχόμενο της εργασίας. Όπως η ανάπτυξη του κριτικού αισθητηρίου των μαθητών σε θέματα διαμόρφωσης των κοινωνικών σχέσεων και των κοινωνικών λειτουργιών, η ευαισθητοποίηση σε θέματα που αφορούν την προστασία του παλαιότερου τοπικού αστικού περιβάλλοντος, η εξοικείωση με τεχνικές και μεθόδους που προωθούν τη συνεργατική και ομαδική εργασία και η καλλιέργεια της ικανότητας διαθεματικής διασύνδεσης γνώσεων από άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος. Για παράδειγμα η αισθητική και καλλιτεχνική αποδόμηση

² A. Santoni Rugiu, Κινήματα της νεολαίας στην προφασιστική και μεταφασιστική Ευρώπη, στο: *Ιστορικότητα της παιδικής και της νεότητας*, πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Αθήνα 1 - 5 Οκτωβρίου 1984, Ι.Α.Ε.Ν./Γ.Γ.Ν.Γ., τ. Β', σ. 584 - 585.

³ J. Le Goff, Συμπεράσματα του συνεδρίου: *Ιστορικότητα της παιδικής και της νεότητας*, πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Αθήνα 1 - 5 Οκτωβρίου 1984, Ι.Α.Ε.Ν./Γ.Γ.Ν.Γ., τ. Β', σ. 687.

⁴ Για το ζήτημα των πολιτιστικών νοοτροπιών βλ. συνοπτικά, Le Goff, *Οι νοοτροπίες: μια διφορούμενη ιστορία*, στο: *Το έργο της Ιστορίας*, ό.π., τ. 1, 316 - 338.

⁵ Για τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, βλ. Παπατάμου Σ., *Εγχειρίδιο κοινωνικής ψυχολογίας*, Αθήνα 1989, σ. 415-429.

⁶ Βλ. Μπακαλάκη Αλεξάνδρα, *Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της ηλικίας*, στο: *Οι χρόνοι της ιστορίας. Για μια ιστορία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας*, πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Αθήνα 17 - 19 Απριλίου 1997, Ι.Α.Ε.Ν./Γ.Γ.Ν.Γ., σ. 148.

Εικόνα 2

του φωτογραφικού υλικού επιχειρήθηκε με βάση τις γνώσεις, που αποκόμισαν τα παιδιά από το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής. Η διασύνδεση εικονιστικού υλικού και γραπτών μαρτυριών υποβοηθήθηκε από τη λειτουργική διδασκαλία της Γλώσσας, με την οποία ασχολήθηκαν οι μαθητές τη φετινή χρονιά στο γλωσσικό μάθημα. Η τοπική ιστορία και το αστικό περιβάλλον της πόλης, έγινε γνωστό στα παιδιά από ανάλογη δραστηριότητα του μαθήματος της Γλώσσας. Μεθοδολογικά η εργασία στηρίχθηκε στη χρήση φύλλων εργασίας, τα οποία με διερευνητικό τρόπο, έθεταν ερωτήματα, που καλούσαν οι μαθητές να απαντήσουν. Παρόλο που δεν εφαρμόστηκε η μέθοδος project στην ολότητά της, κυρίως γιατί το βασικό γνωστικό πεδίο πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η εξέλιξη της ήταν τελείως άγνωστο στα παιδιά και ως εκ τούτου θα ήταν χρονοβόρο και πολύ δύσκολο να κατακτηθεί με μεθόδους αυτοδιαχείρισης, η μεθοδολογία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί τελικά ως ένα "παιδαγωγικό project"⁷. Κι αυτό γιατί σε πολλά σημεία η εργασία δια-

μορφώθηκε με βάση τις απαντήσεις των μαθητών και τη δική τους συμμετοχή στην εξέλιξη του πλάνου εργασίας (π.χ. ερωτηματολόγια γονέων, ενσυναισθητικά στάδια κτλ.) Όμως χρησιμοποιήθηκε ευρέως η ομαδοσυγκεντρική διδασκαλία στη συμπλήρωση των φύλλων εργασίας και η αυτενεργός προσέγγιση του θέματος των δραστηριοτήτων, όπως επίσης και οι τεχνικές της ενσυναίσθησης, όπως αυτές συστηματοποιήθηκαν από τη διδακτική της νέας ιστορίας⁸. Το πλάνο εργασίας δομήθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται η σταδιακή και "συσσωρευτική" εξοκείωση των μαθητών με το θέμα και με τελικό στόχο τις δραστηριότητες, οι οποίες λειτούργησαν και ως δείκτες αξιολόγησης του προγράμματος. Αναλυτικότερα το πλάνο εργασίας αναπτύχθηκε ως εξής:

A. Καταγραφή και κατάταξη των φωτογραφιών σε κατηγορίες [φύλ. εργασίας 1].
 Αρχικά ζητήθηκε από τα παιδιά να ψάξουν στα παλιά οικογενειακά άλμπουμ και να φέρουν στο scho-

λείο όσες φωτογραφίες βρουν, οι οποίες να εικονίζουν παιδιά σε διάφορες δραστηριότητες. Συλλέχθηκαν τελικά 106 φωτογραφίες οι οποίες καταγράφηκαν με βάση τις διαστάσεις, το χρώμα, την προέλευση, τον τόπο όπου τραβήχθηκαν και τη χρονολογία τους και χωρίστηκαν από τους μαθητές στις παρακάτω κατηγορίες, οι οποίες από μόνες τους οριοθετούν και το θεματικό πεδίο δράσης της παιδικής ηλικίας στο προς εξέταση χρονικό διάστημα.

- I. Σχολική ζωή** (σχολικές τάξεις, σχολικές εκδρομές, γυμναστικές επιδείξεις - σχολικοί αγώνες, σχολικές δραστηριότητες, σχολικές γιορτές, παρελάσεις).
- II. Ψυχαγωγία** (φιλικές συντροφίες, παιχνίδια).
- III. Οικογενειακή ζωή** (φωτογραφίες με την οικογένεια, ατομικές φωτογραφίες, οικογενειακές εργασίες, βαφτίσια στην εκκλησία).

B. Πρώτο στάδιο ενσυναίσθησης [φύλ. εργασίας 2].

Ακολούθησε ο εντοπισμός των αρχικών στερεοτύπων των μαθητών σχετικά με τον τρόπο ζωής των παιδιών σε μία παλαιότερη εποχή με την ερώτηση: Παρατηρώντας τα παιδιά στις φωτογραφίες, πώς θα περιέγραφε με λίγα λόγια τη ζωή τους.

Γ. Μορφολογική ανάλυση.

Η μορφολογική ανάλυση των φωτογραφιών έγινε σε τρία στάδια.

I. Αρχικές εντυπώσεις [φύλ. εργασίας 3 α - 3 β].
 Ερώτηση: Τι σου κάνει πιο πολύ εντύπωση στις φωτογραφίες;

II. Μορφολογική ανάλυση ανά κατηγορία.

1. Αναγνώριση και περιγραφή των προσώπων [φύλ. εργασίας 3 α - 3 β].
 Αριθμός προσώπων, ενδυμασίες και εμφάνιση, αντικείμενα που κρατάν οι άνθρωποι, σχέσεις μεταξύ των μορφών και τρόπος στησίματος μπροστά στο φακό, εκφράσεις.
2. Αναγνώριση και περιγραφή του φόντου [φύλ. εργασίας 4 α - 4 β].
 Αντικείμενα δευτερεύοντα και πρωτεύοντα και περιγραφή τους. Περιγραφή των αντικειμένων που προσελκύουν περισσότερο την προσοχή.

⁷ Βλ. σχετικά Ράπτης Νίκος, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή. Το Θεωρητικό Πλαίσιο των Επιλογών, Αθήνα 2000, σ. 203.
⁸ Για το θέμα της ενσυναίσθησης, βλ. ενδεικτικά, Shemilt D, Beauty and the Philosopher: Empathy in History and Classroom, στο: Learning History, Heinemann Educational Books, 1984, σ. 41. Στην ελληνική βιβλιογραφία βλ. Λεονταίνης Ν. Γ., Ενσυναίσθηση και διδασκαλία της Ιστορίας, Σεμινάριο 21 (1999), Π.Ε.Φ., σ. 123 - 148.

III. Διασυνδέσεις ανάμεσα στα μορφολογικά χαρακτηριστικά των φωτογραφιών και στην εποχή τους.

[Φύλ. εργασίας 5] Ερώτηση: Παρατήρησε τις φωτογραφίες και προσπάθησε να βρεις τον τρόπο, που παρατάσσονται τα παιδιά για να φωτογραφηθούν. Σε ποιους συνήθως χώρους φωτογραφίζονται;

[Φύλ. εργασίας 6] Ερώτηση: Πώς θα χαρακτήριζες τον τρόπο που κάθονται τα παιδιά για να φωτογραφηθούν και τις εκφράσεις τους; Περιγράψε την πιο συνηθισμένη εμφάνιση.

[Φύλ. εργασίας 7 α - 7 γ] Ερώτηση: Προσπάθησε να ανακαλύψεις στο φόντο των φωτογραφιών εκείνα τα αντικείμενα, που είναι χαρακτηριστικά της εποχής τους. Δηλαδή ποια αντικείμενα του φόντου σου θυμίζουν μία παλαιότερη εποχή;

Δ. Δεύτερο στάδιο ενσυναίσθησης.

Με βάση τα κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά και τις διασυνδέσεις που εντοπίστηκαν από το στάδιο Γ ακολούθησε το δεύτερο στάδιο ενσυναίσθητικής προσέγγισης.

[Φύλ. εργασίας 8] Ερώτηση: Για ποιους λόγους πιστεύεις ότι τα παιδιά συνήθως φωτογραφίζονται με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Δηλαδή γιατί φωτογραφίζονται στητά και σοβαρά και στους ίδιους συνήθως χώρους, όπως στο πάρκο, στο σπίτι κτλ.

Ε. Εικαστική "ανάγνωση" των φωτογραφιών.

I. Εικαστική "ανάγνωση" των φωτογραφιών ανά κατηγορία [Φύλ. εργασίας 9α - 9γ].

Διάταξη των μορφών σε σχέση με το φόντο, καθαρότητα, φωτισμός και προέλευσή του, αναγνώριση των προθέσεων του φωτογράφου.

II. Καταγραφή των φωτογράφων και των φωτογραφικών εργασιών [Φύλ. εργασίας 10].

III. Εφαρμογές.

[Φύλ. εργασίας 11α. Κατηγορία: Σχολική ζωή]. Ερώτηση: Εάν ήσουν φωτογράφος εκείνης της εποχής και ήθελες να τραβήξεις μία φωτογραφία από τη σχολική ζωή, με ποιο τρόπο θα έστηνες τη φωτογραφική σου μηχανή, πού θα τοποθετούσες τους μαθητές, τι έκφραση θα τους ζητούσες να πάρουν και γενικά τι εντύπωση θα ήθελες να δημιουργεί η φωτογραφία σου;

[Φύλ. εργασίας 11β. Κατηγορία: Ψυχαγωγία]. Ερώτηση: Εάν ήσουν φωτογράφος εκείνης της εποχής και ήθελες να τραβήξεις μία φωτογραφία από την ψυχαγωγία των παιδιών (φιλικές συντροφίες ή παιχνίδια σε Λούνα Παρκ κτλ.), με ποιο τρόπο θα έστηνες τη φωτογραφική σου μηχανή, πού θα τοποθετούσες του παιδιά, τι έκφραση θα τους ζητούσες να πάρουν και γενικά τι εντύπωση θα ήθελες να δημιουργεί η φωτογραφία σου;

[Φύλ. εργασίας 11γ. Κατηγορία: Οικογενειακή ζωή]. Ερώτηση: Εάν ήσουν φωτογράφος εκείνης της εποχής και ήθελες να τραβήξεις μία φωτογραφία από την οικογενειακή ζωή, με ποιο τρόπο θα έστηνες τη φωτογραφική σου μηχανή, πού θα τοποθετούσες τα παιδιά, τι έκφραση θα τους ζητούσες να πάρουν και γενικά τι εντύπωση θα ήθελες να δημιουργεί η φωτογραφία σου;

Στ. Συγκέντρωση υλικού μέσω ερωτηματολογίου. Αναζήτηση μαρτυριών από τους γονείς και τους συγγενείς μέσω ερωτηματολογίου σχετικά με τον τρόπο ζωής τους όταν ήταν παιδιά.

[Φύλ. εργασίας 12] Ερωτήσεις:

1. Στο σχολείο που πηγαίνατε υπήρχε αυστηρότητα; Αν ναι, ποιες ήταν οι πιο συνηθισμένες τιμωρίες;
2. Ποια ήταν η πιο ευχάριστη και ποια η πιο δυσάρεστη στιγμή στη διάρκεια των σχολικών σας χρόνων;
3. Ποια ήταν η κυριότερη ασχολία σας τον ελεύθερο χρόνο, όταν ήσασταν παιδιά;
4. Πού παίζατε περισσότερο; (στο σπίτι, στη γειτονιά, στις παιδικές χαρές κτλ.);
5. Τι παιχνίδια παίζατε όταν ήσασταν παιδιά;
6. Ποια ήταν η γειτονιά που ζήσατε τα παιδικά σας χρόνια; Η γειτονιά αυτή έχει αλλάξει προς το καλύτερο ή το χειρότερο; Ποιο σημείο της γειτονιάς θυμάστε με μεγαλύτερη νοσταλγία και δε θα θέλατε να έχει αλλάξει;

Z. Δραστηριότητες - αξιολόγηση.

Ακολούθησαν οι δραστηριότητες οι οποίες λειτούργησαν και ως δείκτες αξιολόγησης της εργασίας. Έτσι δόθηκε η ευκαιρία να διαπιστωθεί με διαγνωστικό τρόπο η ανταπόκριση των μαθητών στους αρχικούς στόχους που τέθηκαν, τόσο σε γνωστικό επίπεδο όσο και σε ενσυναίσθητικό. Πράγματι οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με ευφάνταστο τρόπο στις διάφο-

ρες δραστηριότητες ιδιαίτερα αυτές που σχετιζόνταν με τη σκηνοθεσία φωτογραφιών των ιδίων και των συμμαθητών τους. Οι φωτογραφίες αυτές λειτούργησαν ουσιαστικά ως εικονογράφηση των γνώσεων, στάσεων και συμπεριφορών που αποκόμισαν από την όλη εργασία.

I. Διασύνδεση φωτογραφιών και απαντήσεων ερωτηματολογίου.

[Φύλ. εργασίας 13] Ερώτηση: Προσπάθησε να συνδέσεις τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου με τις φωτογραφίες. Ποιες απαντήσεις θα μπορούσαν να γίνουν λεζάντες για τις φωτογραφίες;

II. Τελικό στάδιο ενσυναίσθητικών προσεγγίσεων.

[Φύλ. εργασίας 14] Ερώτηση: Με βάση τις πληροφορίες που έχεις από τις απαντήσεις των γονιών στο ερωτηματολόγιο αλλά και τις εντυπώσεις σου από την εξέταση των φωτογραφιών, γράψε πώς φαντάζεσαι την καθημερινή ζωή των παιδιών που εικονίζονται σε αυτές.

[Φύλ. εργασίας 15] Ερώτηση: Φαντάσου τον εαυτό σου ως φωτογράφο εκείνης της εποχής. Φωτογράφισε τους συμμαθητές σου με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνουν την εντύπωση ότι ζούνε σε μία παλαιότερη εποχή.

III. [Φύλ. εργασίας 16] Ερώτηση: Προσπάθησε να φτιάξεις τις δικές σου φωτογραφίες, που θα αποτυπώνουν τις εντυπώσεις σου από τη ζωή των παλαιότερων εποχών χρησιμοποιώντας κολλάζ από παλιότερες και νεότερες φωτογραφίες (βλ. εικ. 1, 2).

Συμπερασματικά το πρόγραμμα κινήθηκε μέσα στο μεθοδολογικό πλαίσιο των περιβαλλοντικών εκπαιδευτικών εργασιών με έμφαση στη μαθητοκεντρική προσέγγιση του περιεχομένου το οποίο ήταν στην πλειοψηφία του γνωστικό. Στη βάση ενός πλάνου εργασίας, που επιμεριζόταν σε φύλλα εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν διάφορες τεχνικές (ενσυναίσθηση, εικαστική "ανάγνωση" τεκμηρίων κ.ά.) αποδόμησης του περιεχομένου με τελικό διαγνωστικό δείκτη αξιολόγησης τις διάφορες δραστηριότητες. Παρά τα μειονεκτήματα: εγγενή (πολλά φύλλα εργασίας, που κούραζαν τους μαθητές) και εξωγενή (διεξαγωγή της εργασίας εκτός του ωραρίου του σχολείου που δεν βόλευε όλους τους μαθητές), το συγκεκριμένο πλάνο εργασίας ανταποκρίθηκε σε σημαντικό βαθμό στους αρχικούς στόχους και ιδιαίτερα σε αυτούς που αφορούν την ανάπτυξη ειδικών μεταγνωστικών δεξιοτήτων.

ΕΙΔΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Γκλιός Κώστας
Υπεύθυνος Π.Ε. Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Χαλκιδικής

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση για παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν είναι εύκολο πεδίο γνώσης ούτε έχει γίνει στη χώρα μας -από όσα γνωρίζω- κάποια ιδιαίτερη ερευνητική εργασία πάνω στο θέμα αυτό. Όπως όμως συχνά συμβαίνει, την έλλειψη επιστημονικών προτάσεων οι εκπαιδευτικοί μας την αντιμετωπίζουν με τη διάισηση και το πάθος του δασκάλου και παράγουν υψηλής ποιότητας αποτέλεσμα. Έτσι για την περιβαλλοντική αγωγή των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες υπάρχει ένα σχολείο πρότυπο και πρόκληση για περαιτέρω έρευνα: Είναι το Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Χαλκιδικής. Ως υπεύθυνος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο νομό, εκεί βρίσκω απάντηση σε πολλά από τα ερωτήματά μου για την Ειδική Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Ας δούμε λίγα πράγματα σχετικά με το σχολείο:

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Το σχολείο ιδρύθηκε το 1994 και λειτουργησε στο χωριό Παλαιόκαστρο Χαλκιδικής ως τον Φεβρουάριο του 1997 που μεταφέρθηκε σε νέο κτήριο στον Πολύγυρο. Από τους πρώτους μήνες της λειτουργίας του, δάσκαλοι, βοηθητικό προσωπικό και μαθητές, ασχολήθηκαν με την κηπουρική σαν τρόπο σύνδεσης των ειδικών παιδιών με το φυσικό περιβάλλον. Φύτεψαν ανοιζάτικα κηπευτικά μοιράζοντας τα παρτέρια σε ομάδες μαθητών. Σε συνεργασία με εθελοντή από τη γειτονιά του σχολείου κράτησαν τον κήπο θαλερό όλο το καλοκαίρι και το φθινόπωρο πούλησαν μεγάλο μέρος των κηπευτικών τους στη λαϊκή αγορά του Πολυγύρου.

Το ίδιο έγινε και την επόμενη σχολική χρονιά μόνο που επέλεξαν να μοιραστούν οι μαθητές τα κηπευτικά αντί να τα εμπορευθούν.

Τη σχολική χρονιά 1997-98 μετακομίζοντας στο νέο κτίριο, τους δόθηκε η δυνατότητα να έχουν πολύ περισσότερους χώρους. Η ύπαρξη μιας μεγάλης αίθουσας έδωσε την ευκαιρία της δημιουργίας ενός εργαστηρίου που ονομάστηκε ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΠΡΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ. Από την δημιουργία του εργαστηρίου κι έπειτα, οι δάσκαλοι κατάφεραν να φέρνουν τον πλούτο της φύσης κοντά

στα παιδιά καθημερινά και ανεξάρτητα από τις καιρικές συνθήκες. Έγινε το σχολείο της φύσης. Ένα ζωντανό μουσείο, όπου οι μαθητές άγγιζαν και επεξεργάζονταν τους θησαυρούς που συσκέτρωναν στις περιβαλλοντικές τους διαδρομές.

ΔΡΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το σχολείο πραγματοποίησε τα παρακάτω προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης:

1997-98

ΑΝΘΟΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΟΤΑΝΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Το εργαστήρι ξεκίνησε στις αρχές του 1998 και οι πρώτες δραστηριότητες ήταν ανθοσυνθέσεις με αποξηραμένα λουλούδια. Την άνοιξη πραγματοποιήθηκαν και συλλογές βοτάνων από τη κλωρίδα του νομού. Για να γίνει συστηματική η σχέση του σχολείου με τα βότανα, σε συνεργασία με τον ειδικό καθηγητή του ΑΠΘ κο Γκόλιαρη Απόστολο, το σχολείο δοκίμασε την καλλιέργεια ρίγανης. Η ρίγανη φυτεύτηκε στην αυλή του παλιού τους κτηρίου στο Παλαιόκαστρο με τη βοήθεια της Δ/σης Γεωργίας του Νομού και την υποστήριξη του Δήμου Πολυγύρου.

1998-99

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΜΠΕΛΟΥ

Σε ιδιόκτητο χώρο του Δ/ντή του σχολείου έγινε βιολογική καλλιέργεια αμπέλου και οι μαθητές συμμετείχαν στο μέτρο των δυνατοτήτων τους σε πολλές εργασίες. Στο τέλος έγινε οινοποίηση και τυποποίηση κρασιών και τσίπουρου στο εργαστήριο του σχολείου.

1999-2000

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Έγινε τυποποίηση σε προϊόντα όπως κρασί, τσίπουρο, ξίδι, λάδι, πράσινη ελιά, γλυκό κουταλιού, μαρμελάδα, τραχανά και σε βότανα: ρίγανη, φλαμούρι, χαμομήλι, λεβάντα, μέντα, βασιλικό, σπάρτο, φασκόμηλο και δεντρολίβανο.

2000-2001

ΑΠΟΣΤΑΞΗ ΦΥΛΛΩΝ, ΑΝΘΕΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ, ΞΥΛΩΝ, ΡΙΖΩΝ, ΒΟΤΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΙΘΗΡΙΩΝ ΕΛΑΙΩΝ

Το σχολείο απέκτησε ανοξείδωτο αποστακτήρα 21 λίτρων και πραγματοποιήθηκαν αποστάξεις. Αποστάχθηκαν ευκάλυπτος, αγριοκυπαρίσι, δάφνη, δεντρολίβανο, κεδρόξυλο, λεβάντα, μέντα, πορτοκάλι, ρίγανη, φασκόμηλο, κυπαρίσι και χαμομήλι. Η συλλογή των βοτάνων και των φυτών έγινε από τους μαθητές που διδάχθηκαν να τηρούν κανόνες κατά τη συλλογή κανόνες για την προστασία της κλωρίδας.

2001-2002

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΑΠΟΥΝΙΟΥ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ

Φέτος ασχολούνται με την παραγωγή και τυποποίηση σαπουνιών από φυσικές πρώτες ύλες. Τα σαπούνια τους περιέχουν και αιθέρια έλαια από την παραγωγή του σχολείου. Είναι σαπούνια με πρακτική αλλά και καλλυντική αξία.

Στις δράσεις του σχολείου περιλαμβάνονται πλήθος συμμετοχών σε εκθέσεις προϊόντων βιολογικής γεωργίας, σε ημερίδες και εκδηλώσεις για τη βιολογική γεωργία ή για τα ΑΜΕΑ. Το σχολείο εξέθεσε τα προϊόντα του σε δημόσιους χώρους στο νομό, σε εκπαιδευτικά ιδρύματα και στο δημαρχείο της πόλης. Τα προϊόντα του χαρίζονται σε όποιον τα ζητήσει, αλλά συνήθως δεν πωλούνται. Τοπικοί φορείς και επιχειρήσεις που ζήτησαν και προμηθεύτηκαν προϊόντα του σχολείου, ανταπέδωσαν με την υποστήριξή τους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Μέρος της δράσης του σχολείου φαίνεται μέσα στις δύο εκδόσεις που πραγματοποίησε. Η πρώτη το 2000 είναι Λεύκωμα με την εργασία της χρονιάς 1999-2000 και Βοτανικό Εγχειρίδιο. Η δεύτερη το 2001 έχει τίτλο "Αιθέρια Έλαια - Αρωματοθεραπεία". Περιλαμβάνει μεγάλο μέρος από την εργασία των μαθητών και σύνομο οδηγό αρωματοθεραπείας.

ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΒΙΩΜΑΤΑ

Το σημαντικότερο στις περιβαλλοντικές δραστηριότητες του Ειδικού Σχολείου Χαλκιδικής ήταν και είναι η διαρκής σχέση παιδιών και φύσης μέσα από τις εμπει-

ρίες των αισθήσεων και μέσα από πολλούς δρόμους επικοινωνίας (κυρίως μεταξύ εκπαιδευτικών και παιδιών, μια και οι μεταξύ των παιδιών σχέσεις υφίστανται τους περιορισμούς που θέτει το χαμηλό νοητικό τους επίπεδο). Όσες φορές επισκέπτομαι το εργαστήριο ακούω τους δασκάλους να λένε: - Βασίλη πάρε αυτό το σακουλάκι με τη μέντα και δώστο σε μένα. Μύρισε το, μύρισε το. Ωραία μυρίζει η μέντα. - Γιώργο, Γιώργο, γέμισε τη σέσουλα με τριμμένη ρίγανη. Κοίταξέ την. Είναι τριμμένη, ψιλή, σαν άμμος. Βάλτην τώρα στη χαρτοσακούλα. Μπράβο!

Όταν πηγαίνουμε σε μέρη κοντά στο σχολείο για συλλογή βοτάνων, ο δάσκαλος λέει. -Κοιτάξε αυτό το λουλουδάκι. Έχει πολλά τέτοια εδώ. Εμείς θα κόψουμε μερικά για να γεμίσουμε το καλαθάκι μας. Μην το τραβάτε έτσι, θα ξεριζωθεί!. Κόψτε κοντά στο άνθος. Χαϊδέψτε το χορτάρι. Καθίστε να δούμε τα φυλλαράκια...

Με ιδιαίτερη προσοχή έχουν επιλεγεί τόσο τα υλικά συσκευασίας όσο και όλα τα άλλα χρηστικά αντικείμενα του εργαστηρίου ώστε να είναι όσο δυνατόν οικολογικά, φυσικά, μη βλαπτικά στην παραγωγή ή στη χρήση τους.

Οι μαθητές σε ένα τέτοιο σχολείο δεν μπορούν όλοι να ανταποκριθούν σε προγράμματα περιβαλλοντικού περιεχομένου. Με επιλογή του προσωπικού συμμετέχουν στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης όσοι μπορούν.

Είναι αυτονόητο ότι τα παιδιά δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν με επιτυχία όλα τα στάδια αυτών των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Μεγάλο μέρος της δύσκολης δουλειάς κάνει το προσωπικό και τα παιδιά συμμετέχουν κάνοντας απλές εργασίες ή ακόμη και σαν θεατές, για να μη χάσουν την αλληλουχία των γεγονότων. Αν, σε άλλους μαθητές, αυτό θα θεωρούνταν μειονέκτημα από μεθοδολογική άποψη, νομίζω ότι δεν ισχύει στην περίπτωση του Ειδικού Σχολείου.

Οι ενέργειες των μαθητών μέσα από τις οποίες συνδέονται με το θέμα είναι πολλές. Οι αισθητηριακές προσλήψεις πλούσιες και κατάλληλες για το νοητικό τους επίπεδο και τις ιδιαίτερες δυνατότητές τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ως σήμερα δράση του σχολείου αποτελεί ιδανικό συνδυασμό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με τους κύριους στόχους της ειδικής αγωγής: Την προσαρμογή στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, την ενδυνάμωση των ικανοτήτων αυτοεξυπηρέτησης, την ομαλή έ-

νταξη σε επάγγελμα... Για τη δημιουργία του εργαστηρίου, λήφθηκε σοβαρά υπόψη το Αναλυτικό Πρόγραμμα Ειδικών Σχολείων, που προβλέπει προεπαγγελματική ετοιμότητα μέσα από δυο γενικές ενότητες: "προεπαγγελματικές δεξιότητες" και "επαγγελματικό προσανατολισμό".

Η επιτυχία του εργαστηρίου είναι σημαντική και γιατί στήριξε την προσπάθεια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ώστε να διαρκεί όλες τις εποχές του χρόνου, αλλά και γιατί μέσα από περιβαλλοντικά θέματα άνοιξε για τους μαθητές δρόμους για μελλοντικές επαγγελματικές δραστηριότητες συμβατές με το περιβάλλον του νομού.

Αλλά και για τη συνέχεια φροντίζει το σχολείο χωρίς τη δικαιολογία ότι ξεφεύγει από τις αρμοδιότητές του: Σε συνεργασία και με την υποστήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης ετοιμάζεται η δημιουργία ενός εκθετηρίου στο κέντρο της πόλης. Εκεί οι μαθητές που αποφοιτούν θα μπορούν να προβάλλουν και να εμπορεύονται βιολογικά προϊόντα κάτω από την αιγίδα της δημοτικής επιχείρησης.

Στα πλεονεκτήματα του σχολείου συγκαταλέγονται η γεινιάση του με το φυσικό περιβάλλον, η υποστήριξη των φορέων της περιοχής, (η Νομαρχία, ο Δήμος και ο σύλλογος ατόμων με ειδικές ανάγκες του νομού "Η ΑΓΑΠΗ" είναι μόνιμοι υποστηρικτές), η προϋπάρχουσα εμπειρία του προσωπικού σε θέματα βιολογικών καλλιεργειών, η ύπαρξη διαθέσιμου χώρου για εργαστήριο και φυσικά η πλούσια κλωρίδα του νομού... Το σχολείο επίσης, δέχεται τη βοήθεια εθελοντών και οφείλει σ' αυτούς μεγάλο μέρος της επιτυχίας των δράσεών του.

Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του ΥΠΕΠΘ αναγνώρισε το έργο του σχολείου. Ενόψει της ίδρυσης 30 Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) σε όλη τη χώρα, έστειλε έγγραφο της σε όλες τις Δ/νσεις Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης, με κοινοποίηση σε όλες τις Σ.Μ.Ε.Α., στο οποίο προβάλλει τη δράση του Ειδικού Σχολείου της Χαλκιδικής και προτρέπει σε μίμησή του, προκειμένου "...να ενθαρρυνθούν οι εκπαιδευτικοί σε παρόμοιες δραστηριότητες οι οποίες βοηθούν εξαιρετικά και με εμφανή εκπαιδευτικά αποτελέσματα τους μαθητές με διαγνωσμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες". Χρήσιμο, κατά τη γνώμη μου, θα ήταν να γίνεται και μια αναφορά στο έγγραφο αυτό, στο ρόλο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης: Όλες οι δεξιότητες προεπαγγελματικής κατάρτισης μέσα από φάσεις των περιβαλλοντικών προγραμμάτων αποκτήθηκαν και υλοποιήθηκαν σε συνδυασμό

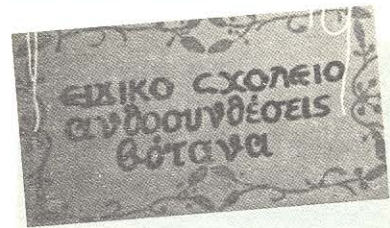

με την Π. Ε. Η Π.Ε. ήταν το όχημα που έφερε τις άλλες δράσεις.

Μένει να δούμε αυτή η ιδιαίτερα επιτυχημένη εφαρμογή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε ειδικό σχολείο να βρίσκει συνέχεια και να αναγνωρίζεται έμπρακτα. Τα προσωπικά χαρίσματα των στελεχών του σχολείου (τα ονόματα των οποίων δεν αναφέρονται στο άρθρο αυτό λόγω δικής τους παράκλησης) και η δική τους επιθυμία για καλύτερη σχέση του σχολείου τους με το τοπικό περιβάλλον, τη κλωρίδα και την αξία της, δεν είναι αρκετά για να βρει το σχολείο μιμητές.

Σαν πρώτες και βασικότερες αναγκαίες παρεμβάσεις του ΥΠΕΠΘ θα έπρεπε να δρομολογηθούν:

1. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της ειδικής αγωγής στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και τις εφαρμογές της.
2. Η θεσμοθέτηση των εργαστηρίων σε όλα τα ειδικά (και όχι μόνο) σχολεία. Κάθε σχολείο μπορεί και πρέπει να έχει ένα εργαστήριο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
3. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα προεπαγγελματικής κατάρτισης και επαγγελματικού προσανατολισμού με έμφαση στις περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες κάθε νομού.
4. Η χρηματοδότηση όλων των σχολείων για προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, εκ των προτέρων, ώστε να ενθαρρύνονται οι εκπαιδευτικοί στο ξεκίνημα.
5. Μια απλοποιημένη και σαφής οδηγία για τους σχολικούς συνεταιρισμούς που να διευκολύνει σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής να διαχειρίζονται τα χρήματα που δαπανά ή εισπράττει το σχολικό εργαστήριο.

ΠΗΓΕΣ

Αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων Ειδικής Αγωγής

Έγγραφο Γ6/329/21-9-01/ Γενική Δ/ση Σπουδών Π.Ε. & Δ.Ε./ Δ/ση Ειδικής Αγωγής

"Βιολογική Καλλιέργεια Αρωματικών Φαρμακευτικών Φυτών και Τυποποίηση Παραδοσιακών Προϊόντων. ΛΕΥΚΩΜΑ - ΒΟΤΑΝΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ". Ειδικό Σχολείο Ν. Χαλκιδικής, Πολύγυρος 2000

"Αιθέρια Έλαια - Αρωματοθεραπεία". Ειδικό Σχολείο Ν. Χαλκιδικής, Πολύγυρος 2001

Για να επικοινωνήσετε:

Ειδικό Σχολείο Ν. Χαλκιδικής

Τ.Κ. 631 00 ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ

Τηλέφωνο: 03710 24868

email: poligiros@dea.gr

ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΕ ΘΕΜΑ " ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ" ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ημερίδα πραγματοποιήθηκε στο ΚΠΕ Ελευθερίου - Κορδελιού στις 10-4-2002 με πρωτοβουλία της ΠΕΕΚΠΕ Παράρτημα Κ. Μακεδονίας και του ΚΠΕ Ελευθερίου - Κορδελιού

Στην ημερίδα ήταν παρόντες/ούσες υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής.Εκπαίδευσης (ΠΕ) και Αγωγής Υγείας & Καταναλωτή (ΑΥΚ) Α/θμιας και Β/θμιας των νομών της Κεντρικής Μακεδονίας, αλλά και άλλων διοικητικών διαμερισμάτων και εκπαιδευτικοί από τα σχολεία πειραματικής εφαρμογής της Ευέλικτης Ζώνης. Επίσης στην ημερίδα προσκλήθηκαν και ήταν παρόντες ως εκπρόσωποι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (ΠΙ), ο κ. Η. Ματσαγγούρας, αντιπρόεδρος του ΠΙ και υπεύθυνος για την εφαρμογή της "Ευέλικτης Ζώνης" και η κ. Ηρώ Κεκέ.

Το κείμενο συντάξαν οι "κριτικοί παρατηρητές" της ημερίδας: Αθανασίου Χρυσούλα, Γεωργόπουλος Αλέκος Γκόλιου Ρούλα, Παπαδοπούλου Πόπη.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

Α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

"Καινοτομίες στην Εκπαίδευση" Γρόλιος Γεώργιος: Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε - ΑΠΘ

"Ευέλικτη Ζώνη-Διαθεματική προσέγγιση Ένα παράδειγμα" Βασιλείδου Σοφία: Σχολική Σύμβουλος " Καινοτόμες Δράσεις στο σχολείο και ο ρόλος του Υπεύθυνου Π.Ε" Αγγελίδης Ζήσης: Υπεύθυνος Π.Ε της Α΄ Δ/σης Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Θεσ/νίκης

Β. Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

"Ευέλικτη Ζώνη καινοτόμων δράσεων - Πρώτες εντυπώσεις" Ινάχογλου Χρυσάνθη: Δ/ντρια 2ου Γυμνασίου Νεάπολης

"Ευέλικτη Ζώνη : Οι πρώτες εμπειρίες" Τερζής Αθανάσιος: Καθηγητής 9ου Γυμν. Καλαμαριάς

"Προσεγγίσεις της Ευέλικτης Ζώνης στο Δημοτικό" Μαλιούφα Θεοδοσία: Δασκάλα 4ο Δ.Σ Συκεών

"Συγκριτική μελέτη εφαρμογής Ε.Ζ και Α.Π" Λουκά Δήμητρα: Δασκάλα 1ου Δ.Σ Πολίχνης

"Η Ευέλικτη Ζώνη στο Νηπιαγωγείο" Σπανούδη Βασιλική: Νηπιαγωγός 4ου Νηπιαγωγείου Νεάπολης

"Κάνοντας Π.Ε στην Ευέλικτη Ζώνη" Κρυσταλίδου Τασούλα: Δασκάλα: 69ου Δ.Σ Θεσσαλονίκης.

Μετά από κάθε ενότητα ακολούθησε συζήτηση.

Λίγα λόγια για την Ευέλικτη Ζώνη¹

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ)² που επεξεργάστηκε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αποτελεί την επίσημη πρόταση του ΥΠΕΠΘ για την ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης με γνώμονα την κατά το δυνατό σφαιρική και διερευνητική προσέγγιση της γνώσης, δηλαδή τη διαθεματικότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσεται και η εισαγωγή πρόσθετων καινοτομιών όπως είναι η "ευέλικτη ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων" για το Δημοτικό και η "ζώνη καινοτόμων δράσεων" για το Γυμνάσιο (ανάλογες σχετικές δραστηριότητες προβλέπονται και στο Νηπιαγωγείο).

Η καινοτομία αυτή βασίζεται στην αναμόρφωση του σχολικού χρόνου και στην καλλιέργεια πρωτοβουλιακής, συνεργατικής και διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης αλλά και ανάπτυξης της κριτικής σκέψης, της συλλογικής προσπάθειας και της βιωματικής δράσης του μαθητή μέσα από ανάλογες δραστηριότητες και σχέδια εργασίας (projects).

Τα διαθεματικά σχέδια εργασίας - δραστηριότητες που εκπονούνται στα πλαίσια της ευέλικτης ζώνης είναι:

- γενικότερου ενδιαφέροντος, δεν έχουν υποχρεωτικά σημείο εκκίνησης το περιεχόμενο συγκεκριμένου μαθήματος, ενώ είναι επιθυμητό να πραγματοποιούνται με την σύμπραξη διαφορετικών μαθημάτων κατά περίπτωση
- πραγματοποιούνται εντός ή εκτός σχολείου και βασίζονται στην αρχή της αυτενέργειας και της συμμετοχικής μάθησης
- αντλούν τη θεματολογία τους από την Ολυμπιακή Παιδεία, επιλεγμένες ενότητες από το πρόγραμμα "Μελίνα" και τα προγράμματα που εφαρμόστηκαν στα Σχολεία Εκπαιδευτικών Πιλοτικών και Πειραματικών Εφαρμογών (ΣΕΠΠΕ), την Αγωγή Υγείας και τις Διαφυλικές σχέσεις, την Τοπική Ιστορία, τη Διαπολιτισμική Αγωγή, τις Νέες Τεχνολογίες, την Περιβαλλοντική Αγωγή, τα Εικαστικά κ.ά. Σε ορισμένες τάξεις (ΣΤ' Δημοτικού και Γ' Γυμνασίου) εισάγεται το πολυθεματικό βιβλίο - φάκελος, με κείμενα γενικού ενδιαφέροντος που μπορούν να απο-

¹ Το κείμενο "Λίγα λόγια για την ευέλικτη ζώνη" βασίστηκε στα:

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Οδηγίες για την πιλοτική εφαρμογή των προγραμμάτων της ευέλικτης ζώνης στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Αθήνα 2001.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Αναφορά στο διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Επιμορφωτικό σεμινάριο - διάλογος. Θεσσαλονίκη 20.4.2002.)

² Το ΔΕΠΠΣ παρουσιάζεται σε πέντε τόμους στον ηλεκτρονικό κόμβο του Π.Ι. και αποτελούν την επίσημη πρόταση του ΥΠΕΠΘ (ΦΕΚ 1366/τΒ/18-10-2001, 1373/τΒ/18-10-2001, 1374/τΒ/18-10-2001, 1375/τΒ/18-10-2001, 1376/τΒ/18-10-2001 με έναρξη ισχύος το 2003).

τελέσουν βάση για συζήτηση στο πλαίσιο δραστηριοτήτων της ευέλικτης ζώνης.

Στόχος τους είναι να αποκτήσει το σχολείο ενεργό σύνδεση με το οικονομικό, πολιτιστικό, φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον.

Για την πειραματική εφαρμογή της ευέλικτης ζώνης διατίθενται για μεν το Δημοτικό 4 ώρες στις μικρές τάξεις και 2 ώρες στις δύο τελευταίες τάξεις, για δε το Γυμνάσιο 2 ώρες την εβδομάδα. Οι ώρες αυτές εντάσσονται μέσα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα και συνυπολογίζονται στο υποχρεωτικό διδακτικό ωράριο των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών και εφόσον αυτό είναι συμπληρωμένο, θεωρούνται ως υπερωρίες. Οι μαθητές που παίρνουν μέρος δεν βαθμολογούνται και δεν αξιολογούνται κατά το πρότυπο των υπολοίπων μαθημάτων του ωρολογίου προγράμματος.

Η "ευέλικτη ζώνη" εφαρμόστηκε σε μια προ-πilotική φάση σε 4 Δημοτικά της Αττικής και η pilotική εφαρμογή της συνεχίστηκε το σχολικό έτος 2001 - 2002 σε 10 Νηπιαγωγεία, 150 Δημοτικά και 52 Γυμνάσια της χώρας. Για το 2002 - 2003 προγραμματίζεται η επέκταση της εφαρμογής της σε ακόμη περισσότερα σχολεία.

Η Ευέλικτη Ζώνη (Ε.Ζ.) αποτυπώνεται στην ηλεκτρονική σελίδα του Π.Ι. με τον συμβολικό αλλά και σημειολογικό τίτλο Ευ Ζην (Ε.Ζ.).

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Γενική διαπίστωση είναι ότι η Ε.Ζ. είχε θετική αποδοχή από τους εκπαιδευτικούς και ιδιαίτερα από αυτούς που εφαρμόζαν και στο παρελθόν προγράμματα Π.Ε., Α.Υ.Κ. κ.ά. Το 90% των προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν μέσα στην Ε.Ζ. ήταν προγράμματα Π.Ε., προφανώς επειδή υπήρχε προηγούμενη εμπειρία. Άλλωστε όλες οι αναζητήσεις των εκπαιδευτικών στεγαζόνταν ως τώρα μέσα στην Π.Ε. είτε είχαν αντικείμενο το φυσικό καθαρά περιβάλλον είτε όχι.

Θετική αποδοχή είχε επίσης η Ε.Ζ. από τους μαθητές και τους γονείς στα σχολεία που εφαρμόστηκε pilotικά.

Όστόσο η ενημέρωση από το Π.Ι. ήρθε καθυστερημένα, υπήρχαν ασάφειες και το πολυθεματικό βιβλίο ήταν τροχοπέδη στη διαδικασία εφαρμογής που είχε ήδη ξεκινήσει. Εξάλλου δεν προηγήθηκε σχετική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Τονίστηκε ότι υπάρχει κίνδυνος οι μαθητές να θεωρήσουν την Ε.Ζ. σαν ένα ακόμη μάθημα, αν δίνονται ερ-

γασίες στο σπίτι σε βάση υποχρεωτική.

Στο δημοτικό και το νηπιαγωγείο υπήρξε κλίμα ενθουσιασμού αλλά και επιφυλάξεων. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ως επί το πλείστον η εφαρμογή των προγραμμάτων έγινε κατά τάξη από το δάσκαλο και τους μαθητές της τάξης.

Διατυπώθηκαν επιφυλάξεις σχετικά με το κατά πόσον οι εκπαιδευτικοί είναι έτοιμοι να δουλέψουν με την ομαδοσυνεργατική, να εφαρμόσουν νέα διδακτικά μοντέλα, να οργανώσουν προγράμματα.

ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Ένα γενικό ερώτημα που τέθηκε από πολλούς ήταν το ποιοι είναι οι στόχοι της Ε.Ζ.

Εκφράστηκε επίσης από πολλούς και μερικές φορές πολύ έντονα ένα αίσθημα πικρίας για το γεγονός ότι η Π.Ε., που σύμφωνα με γενική ομολογία, υπήρξε πρωτοπόρος στις καινοτομίες στην Εκπαίδευση τα τελευταία 15 χρόνια, α) αγνοήθηκε από τον σχεδιασμό της Ε.Ζ. και β) βγήκε έξω από την Ε.Ζ., δεδομένου μάλιστα ότι η θεσμοθέτηση μιας τέτοιας ζώνης υπήρξε αίτημα της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. τα τελευταία χρόνια. Εξ άλλου η εμπειρία των στελεχών αλλά και εν γένει των εκπαιδευτικών που ασχολήθηκαν με Π.Ε., Α.Υ.Κ. θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην οργάνωση της Ε.Ζ. και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Διατυπώθηκε τέλος η άποψη ότι αν η Π.Ε. και η Α.Υ.Κ. βγουν έξω από την Ε.Ζ., μοιραία θα υποβαθμιστούν και τελικά θα σβήσουν.

Ένσταση διατυπώθηκε σχετικά με το "υποχρεωτικό" της Ε.Ζ. και τον κίνδυνο τυποποίησης και χειραγώγησης από το ΥΠΕΠΘ που δεν συμβιβάζονται με το "καινοτόμο".

Προβληματισμός υπήρξε επίσης σχετικά με τη στόχευση της Ε.Ζ. στο γνωστικό και όχι στο ψυχοπαιδαγωγικό επίπεδο, για τα δύο διαφορετικά κλίματα που θα υπάρχουν στο σχολείο, αυτό της παραδοσιακής από καθέδρας διδασκαλίας και της συμμετοχικής διδασκαλίας. (Σημ.: αυτό το στοιχείο υπήρχε και κατά την εφαρμογή προγραμμάτων Π.Ε. κτλ.)

Διατυπώθηκε

- ο φόβος μήπως η προχειρότητα και η έλλειψη οργάνωσης στην αρχική εφαρμογή του θεσμού οδηγήσει στην αυτοκατάργησή του όπως έγινε στο παρελθόν και με άλλους θεσμούς π. χ. Πολιτιστικές Δραστηριότητες, Συνθετικές Δημιουργικές Εργασίες, Σχολική ζωή κλπ.

- η ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης της Ε.Ζ.

Διαπιστώθηκε η απουσία συμβούλων

Φάνηκε πως υπάρχει ανάγκη διευκρίνισης:

- των όρων διαθεματικότητα και διεπιστημονικότητα και πως αυτές γίνονται πράξη

- της σχέσης και του ρόλου των συμβούλων στην Ε.Ζ. (είναι οι σύμβουλοι υπεύθυνοι της ευέλικτης ζώνης;)

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για την επιτυχημένη εφαρμογή του θεσμού της Ε.Ζ., που όπως φάνηκε αποτελεί επιθυμία των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, διατυπώθηκαν οι παρακάτω προτάσεις:

- » Σταδιακή συμμετοχή των σχολικών μονάδων-χρονοδιάγραμμα. Παράλληλη επιμόρφωση
- » Επιμόρφωση των στελεχών, των διευθυντών και των εκπαιδευτικών (ιδιαίτερα σε θέματα εργασίας σε ομάδες και στην εκπόνηση σχεδίων εργασίας, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο)
- » Ενδοσχολική εβδομαδιαία αυτοεπιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο σύλλογο διδασκόντων με υπερωριακή κάλυψη. Συναντήσεις στην περιφέρεια.
- » Να αξιοποιηθεί η εμπειρία των εκπαιδευτικών και των φορέων που συμμετέχουν σε προγράμματα Π.Ε., Α.Υ.Κ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. των Κ.Π.Ε. κ.ά.
- » Οργάνωση τράπεζας εκπαιδευτικού υλικού στα σχολεία και στην περιφέρεια.
- » Στη θεματολογία να δοθούν μεγαλύτερες ενότητες και όχι περιορισμένα θέματα.
- » Οι σύμβουλοι να παίξουν το ρόλο του εμπνευστή και όχι του καθοδηγητή.

Σχόλια του κ. Ματσαγγούρα

Τα σχόλια του κ. Ματσαγγούρα αφορούν τη συζήτηση στο πρώτο μέρος της ημερίδας (θεωρητικό και θεσμικό πλαίσιο) καθώς μετά αποχώρησε λόγω ανειλημμένων υποχρεώσεων.

Ο κ. Ματσαγγούρας παραδέχθηκε ότι η Π.Ε. υπήρξε πρωτοπόρος στις εκπαιδευτικές καινοτομίες και αναγνώρισε τον ρόλο των υπευθύνων. Χαρακτηριστικά είπε:

"...Στόχος της Ε.Ζ. είναι, να μην ταυτιστεί με την Π.Ε., αλλά να αφηθεί χώρος και για άλλες προσεγγίσεις. Όλες αυτές οι προσπάθειες που γίνονταν ως τώρα σε εθελοντική βάση, όπως η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.), η Αγωγή Υγείας (Α.Υ.), η Αγωγή Καταναλωτή (Α.Κ.), κλπ θα στεγαστούν στην Ε.Ζ."

Αναγνώρισε τις δυσκολίες γενίκευσης της εφαρμογής της Ε.Ζ. και ανακοίνωσε την πρόθεση του Π.Ι. να γίνει σταδιακή εφαρμογή της Ε.Ζ. και σε εθελοντική βάση σε 300 Δημοτικά και 150 Γυμνάσια κατά τη σχολική χρονιά 2002 - 2003.

Ο κ. Ματσαγγούρας δεν απέκλεισε την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. μέσα στην Ε.Ζ., ενώ οι εκπαιδευτικοί που έκαναν φέτος πιλοτική εφαρμογή της Ε.Ζ. είπαν ότι οι οδηγίες του Π.Ι. και των σχολικών συμβούλων ήταν σαφείς ως προς αυτό το θέμα, δηλ. ότι μπορούσαν να κάνουν οτιδήποτε εκτός από Π.Ε. Επεσήμανε τέλος ότι το υποστηρικτικό υλικό που διέθεσε το Π.Ι. είναι ενδεικτικό, δεν είναι δεσμευτικό από καμία άποψη και φιλοδοξεί να καταστεί περιττό στο μέλλον.

Αντί για Συμπεράσματα

1. Αν αποτολούσαμε τη συνολική αποτίμηση της ημερίδας θα τη χαρακτηρίζαμε θετική, με ιδιαίτερα επιμέρους χαρακτηριστικά τα οποία τη διαφοροποιούν από τις άλλες ημερίδες προβληματισμού τις οποίες διοργάνωσε το παράρτημα Κεντρικής Μακεδονίας της Ένωσης. Ο πειραματικός χαρακτήρας της εφαρμογής, ο "διαφαινόμενος" παραμερισμός της Π.Ε. και η διάθεση για διορθωτικές παρεμβάσεις πριν τη γενικευμένη εφαρμογή, προκάλεσαν εντάσεις και αντιπαράθεσεις, οι οποίες είναι μεν κατανοητές δεν συνεισφέρουν όμως θετικά στον διεξαγόμενο διάλογο. Ανεξάρτητα από τις προθέσεις των ιδυνόντων, η πρόθεση της Ένωσης ήταν η ενημέρωση, ο διάλογος και η νηφάλια εκτίμηση των εξαγγελιών, αλλά και των τεκταινόμενων στα σχολεία, σκοπός ο οποίος εκτιμούμε ότι επιτεύχθηκε.
2. Η πειραματική εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης στην προσχολική και υποχρεωτική Εκπαίδευση, είναι ιδιαίτερα πολύμορφη, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να αποτιμηθεί ως θετικό, αν είναι το αποτέλεσμα της αυτενέργειας και της δημιουργικότητας των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στην πειραματική εφαρμογή. Αν όμως η πολυμορφία αυτή είναι αποτέλεσμα βεβιασμένης εφαρμογής, προχειρότητας και έλλειψης επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών δεν είναι δυνατόν να αποτιμηθεί με τον ίδιο τρόπο.
3. Κατά την πειραματική εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης φαίνεται ότι, παρά τις αντίθετες δηλώσεις,

δεν αξιοποιήθηκε η συσσωρευμένη εμπειρία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αλλά και της Αγωγής Υγείας, εμπειρία θεωρητική και εμπειρική, όπως επίσης δεν αξιοποιήθηκαν και τα άτομα - φορείς αυτής της εμπειρίας. Λέξει ίσως να θυμίσουμε ότι στον χώρο της Π.Ε. εδώ και λίγα χρόνια αναπτυσσόταν ο προβληματισμός για την καθιέρωση ζώνης δραστηριοτήτων στα Αναλυτικά και Ωρολόγια Προγράμματα έτσι ώστε η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση να έχει χώρο ανάπτυξης σε όλα τα σχολεία.

4. Δεν μας είναι κατανοητή η "εξάρση" της Π.Ε. από τη θεματική της Ευέλικτης Ζώνης (παρ' όλο που ο αποκλεισμός δεν είναι απολύτως σαφής και φαίνεται να μην ακολουθείται στην πράξη). Το επιχείρημα της ανάπτυξης και άλλων θεματικών θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί με κάποιο τρόπο και αρκετά εύκολα (π.χ. ποσότωση θεμάτων). Δεν έχουμε δυνατότητα να ανιχνεύσουμε τους λόγους που οδήγησαν το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο σ' αυτή την πρακτική, παρά μόνο ασκώντας κριτική στα όσα επισήμως ακούγονται και τα οποία δεν ηχούν πειστικά. Η ενσωμάτωση της Π.Ε. και της Α.Υ.Κ. έστω και σε δεύτερο χρόνο θεωρούμε ότι θα είναι ευεργετική για την Ευέλικτη Ζώνη, αλλά και για τις καινοτόμες δράσεις της Π.Ε. και της Α.Υ.Κ. οι οποίες διαφορετικά κινδυνεύουν να εξαφανισθούν από τα σχολεία.
5. Η άκαιρη γενίκευση της Ευέλικτης Ζώνης περικλείει κινδύνους εκφυλισμού και μη εφαρμογής της, όπως πολλές καινοτομίες στην εκπαίδευση οι οποίες έχουν εισαχθεί σε γενική και υποχρεωτική βάση, αφέθηκαν χωρίς ουσιαστική στήριξη και οδηγήθηκαν σε εκφυλισμό. Σ' αυτό το σημείο ίσως έχει θέση και ο προβληματισμός για τη δυναμική της εθελοντικής συμμετοχής στις καινοτόμες δράσεις της Π.Ε. και της Α.Υ.Κ., παράγοντας που συνέτελεσε στην καθιέρωση και επιβίωσή τους στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Όμως θα πρέπει να υπενθυμίσουμε τον προβληματισμό ο οποίος επίσης αναπτυσσόταν στον χώρο της Π.Ε. και είχε να κάνει με την περιορισμένη διάδοση της Π.Ε. παρά την ύπαρξή της για πάνω από 20 χρόνια στην ελληνική εκπαίδευση.
6. Για τα πρώτα στάδια εφαρμογής της Ευέλικτης Ζώνης, ο εθελοντικός χαρακτήρας της συμμετοχής των σχολείων και των εκπαιδευτικών θα αποβί-

θετικός για την εξέλιξη της καινοτομίας. Αντίθετα η ύπαρξη εγχειριδίων και η υποχρεωτική χρήση τους κατά την εφαρμογή, δρα συμφορητικά και αντίθετα στην αυτενέργεια των σχολείων και σηματοδοτεί λανθασμένα την Ευέλικτη Ζώνη, ιδιαίτερα για τους εκπαιδευτικούς χωρίς προηγούμενη εμπειρία σε παρόμοιες δράσεις, και συμβάλλει στη δημιουργία εικόνας ενός ακόμη μαθήματος με βιβλίο, γραπτές εργασίες (και βαθμολογία!!! στο μέλλον).

7. Θεωρούμε απαραίτητες κάποιες θεωρητικές διευκρινήσεις, όπως π.χ. πώς συγκροτείται η διαθεματική προσέγγιση (προτεινόμενο χαρακτηριστικό της Ευέλικτης Ζώνης) σε σύγκριση με τη διεπιστημονική. Από τις εισηγήσεις και τις παρουσιάσεις της ημερίδας δεν προέκυψε ξεκάθαρη εικόνα.
8. Επίσης είναι απαραίτητη η επικέντρωση της συζήτησης στην επιλογή του θέματος από τα παιδιά, ως παράγοντα ενδυνάμωσης του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής τους. Πέρα από τα ήδη γνωστά προβλήματα της μη εφαρμογής στην πράξη, προκύπτουν και νέα όπως: πώς είναι δυνατόν να ικανοποιηθεί η επιλογή (αν όχι και η πρόταση) θεμάτων από τα παιδιά, στις περιπτώσεις γενικευμένης εφαρμογής, όταν το ενδιαφέρον των παιδιών εντοπίζεται σε κάποιες από τις θεματικές, αλλά αναγκάζονται να συμμετέχουν σε θέματα που δεν αποτελούν την πρώτη επιλογή τους.
9. Το τελευταίο σημείο που αναφέρουμε δεν είναι ανεξάρτητο από τα προηγούμενα, ίσως και να αποτελεί και τον μίτο για την επίλυση των προβλημάτων που ανέκυψαν και θα ανακύπτουν και είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Το θέμα της επιμόρφωσης έρχεται και επανέρχεται στη συζήτηση από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, αλλά τίθεται με συγκεκριμένους όρους και καταγράφονται συγκεκριμένες ανάγκες. Η επιμόρφωση θα πρέπει να βασίζεται στις καταγραμμένες ανάγκες και αιτήματα των εκπαιδευτικών, για παράδειγμα ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, και να διαφοροποιηθεί από τη μέχρι τώρα επιμορφωτική εμπειρία. Τέλος θα πρέπει να αναγνωρισθεί από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς η σημασία της συζήτησης μεταξύ των συμμετεχόντων στις καινοτομίες όπως και η δημοσιοποίηση των εμπειριών, των ιδεών και των προβλημάτων που τυχόν αντιμετώπισαν.

Περίληψη

Η εργασία αυτή επιδιώκει να παρουσιάσει τα κυριότερα στοιχεία της έρευνας η οποία πραγματοποιήθηκε το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1990 με αντικείμενο τη μελέτη των Προγραμμάτων Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΠΔΑ), ως τμήμα των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΠΕ), τα οποία εφαρμόζονται στις διάφορες βαθμίδες των ελληνικών σχολείων. Τα στοιχεία βασίζονται σε απογραφική έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο σύνολο των ΠΠΕ με αντικείμενο την Διαχείριση Απορριμμάτων (ΔΑ), τα οποία είχαν εφαρμοσθεί σε όλα τα ελληνικά σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, πριν χαρακτηρισθούν τα σχετικά ΠΠΕ ως περιβαλλοντικές δραστηριότητες και συμπληρώνονται από πειραματική μελέτη περίπτωσης της εφαρμογής της μεθόδου των τεσσάρων R σε σχολεία της Σπάρτης (Παιδικό Σταθμό, Νηπιαγωγείο, Δημοτικό Σχολείο και Γυμνάσιο) την περίοδο 1992-96, ενσωματώνοντας μια σειρά καινοτομικών στοιχείων. Ως η βέλτιστη μέθοδος εφαρμογής αυτού του τύπου των ΠΠΕ προτείνεται η μέθοδος των τεσσάρων R η οποία συνίσταται στα:

- Reduce = Μείωση }τα
- Reuse = Επαναχρησιμοποίηση } απορρίμματα
- Recycle = Ανακύκλωση } σου
- Respond = Απάντηση/Αντέδραση

Τα συμπεράσματα δείχνουν εξαιρετικά ελπιδοφόρα, (αναφέρονται ποσοστά συνολικής ελάττωσης της μάζας των παραγομένων στον σχολικό χώρο απορριμμάτων τα οποία ποικίλουν από το 47 % έως και το 71 %) και κατά συνέπεια προτείνεται η περαιτέρω πειραματική μελέτη της μεθόδου, ώστε να καταστεί δυνατόν να συγκεντρωθούν περισσότερα στοιχεία, προκειμένου να αποφασισθεί το χρήσιμο της εισαγωγής της σε όλο το φάσμα της ελληνικής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (τουλάχιστον).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Αντώνιος Ιωακ. Κεκές, Φυσικός,
Δρ. Περιβαλλοντικής Αγωγής
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
στη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Λακωνίας

Η προσπάθεια για τη μελέτη του συνόλου των Προγραμμάτων Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΠΔΑ), στα ελληνικά σχολεία, άρχισε το έτος 1984, όταν κατέστη προφανές από την έρευνα, ότι ο όγκος και η μάζα των απορριμμάτων των παραγομένων στους σχολικούς χώρους, αλλά και ευρύτερα, είχαν αρχίσει να συνιστούν σημαντικό οικολογικό πρόβλημα. Τούτο μπορεί να εξηγηθεί με την ραγδαία αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών του συνόλου του πληθυσμού αλλά και την προϊούσα βελτίωση του οικονομικού επιπέδου.

Εντελώς ιδιαίτερο ρόλο διαδραμάτισε το γεγονός ότι την περίοδο εκείνη άρχισε να αναδεικνύεται σε όλη του την έκταση το πρόβλημα της ανεξέλεγκτης διάθεσης των απορριμμάτων (χωματερές), εκκίνησε η συζήτηση για την υιοθέτηση ή όχι της καύσης, ως πρόσφορης μεθόδου μείωσης του όγκου των απορριμμάτων και για πρώτη φορά ετέθη απροκάλυπτα στην ελληνική κοινωνία το ζήτημα της χωροθέτησης των Χώρων Υγιονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ), το οποίο έμελλε να προκαλέσει συγκρούσεις, διαμάχες και σχετικά πρόσφατα την εξευτελιστική καταδίκη της χώρας μας από το ευρωπαϊκό δικαστήριο (υπόθεση Κουρουπητού, Χανίων).

Ιστορικό

Σχολικά ΠΔΑ εφαρμόζονται στα ελληνικά σχολεία εξαιρετικά ενωρίς. Ενδεικτικά και μόνον αναφέρεται ότι το ΠΠΕ "Ρύπανση και Προστασία του Περιβάλλοντος", εφαρμόστηκε από τον συντάκτη της εργασίας αυτής, στο Μικτό Γυμνάσιο Σπάρτης, σήμερα 3ο Γυμνάσιο Σπάρτης, κατά τα σχολικά έτη 1977-78 και 1978-79. Αργότερα και ιδιαίτερα κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές της δεκαετίας του 1990 τα ΠΔΑ έγιναν ιδιαίτερα δημοφιλή σε όλους τους τύπους σχολείων, κυρίως λόγω της ευκολίας εφαρμογής τους και των παραγόμενων άμεσα αποτελεσμάτων, κυρίως στον τομέα της απορρύπανσης και της αντιρρύπανσης, τα οποία μπορούσαν να αποτιμηθούν και οπτικά.

Θεωρητική επεξεργασία

Απογραφική έρευνα στα αρχεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, (ΥΠΕΠΘ), κατά το έτος 1992, σε συνδυασμό με την μελέτη του συνόλου των βιβλιογραφικά καταγραφείσων σχετικών εργασιών, απέδειξε ότι:

- η έννοια της διαχείρισης των απορριμμάτων ταυτιζόταν σχεδόν αποκλειστικά με την ανακύκλωση απορριμμάτων, (αγνοώντας βασικές παραμέτρους όπως η μείωση και η επαναχρησιμοποίηση),
- η παιδαγωγική προσέγγιση του θέματος ήταν κυρίως εμπειρική,
- οι υιοθετούμενες μέθοδοι απέβλεπαν σε βραχυπρόθεσμα και κυρίως μη ποσοτικά αποτιμώμενα αποτελέσματα,
- σημαντικός αριθμός σχολείων, (όλων των βαθμίδων και όλων των κατευθύνσεων), εφαρμόζε ΠΔΑ,
- η εφαρμογή παρόμοιων προγραμμάτων ήταν βραχυπρόθεσμα, (συνήθως εξαντλούνταν σε ένα (1) διδακτικό έτος),
- κατά κανόνα απουσίαζαν οι προσπάθειες χρησιμοποίησης του μαθητικού δυναμικού ως οχήματος μεταφοράς νέων αντιλήψεων στον οικογενειακό και τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο.

Φυσικό επακόλουθο των ευρημάτων αυτών υπήρξε η επιθυμία για την σε βάθος μελέτη του θέματος, (μέσω της ανάθεσης εκπόνησης διδακτορικής διατριβής), γεγονός το οποίο συνέβη το έτος 1992, με φορέα το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Τομέας Φυσικών Επιστημών, επιβλέπων καθηγητής κ. Δημήτριος Κωστόπουλος. Αξίζει να αναφερθεί ότι η εμπλοκή του συγκεκριμένου τομέα με το αντικείμενο αυτό της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, είχε ως αποτέλεσμα τη μετονομασία του σε Τομέα Φυσικών Επιστημών, Τεχνολογίας και Περιβάλλοντος.

Πρακτική Εφαρμογή

Η μέθοδος των τεσσάρων R, (η οποία εμφανίστηκε στις ΗΠΑ κατά το έτος 1974) και η οποία συνίσταται στα:

Reduce = Μείωση } τα
 Reuse = Επαναχρησιμοποίησε } απορρίμματά
 Recycle = Ανακύκλωση } σου
 Respond = Απάντησε, Αντέδρασε

με τις βελτιώσεις και τις προσαρμογές οι οποίες επιφέρθηκαν, προκειμένου να εφαρμοσθεί στα πλαίσια της ελληνικής σχολικής πραγματικότητας, εφαρμόστηκε για μια τετραετία, ως εξής:

1992 - 93 Έτος Αναφοράς
 1993 - 94 Έτος Εφαρμογής
 1994 - 95 Έτος Παρακολούθησης (1ο)
 1995 - 96 Έτος Παρακολούθησης (2ο)

στα ακόλουθα σχολεία, πειραματικά: Α' Κρατικός Παιδικός Σταθμός Σπάρτης, 6ο Δημόσιο Νηπιαγωγείο Σπάρτης, 2ο Δημόσιο Δημοτικό Σχολείο Σπάρτης, 3ο Δημόσιο Γυμνάσιο Σπάρτης, υιοθετώντας την μέθοδο εκπόνησης έργου (μέθοδος project), και επιλέγοντας ως φυσικό μετρούμενο μέγεθος, σε καθημερινή βάση, τη μάζα των παραγόμενων απορριμμάτων στο σχολικό χώρο και εμπλέκοντας στοιχεία του κοινωνικού μάρκετινγκ.

Παράλληλα, με όχημα το μαθητικό δυναμικό, επιχειρήθηκε επιτυχώς η εμπλοκή στην προσπάθεια τόσο του συνόλου του εκπαιδευτικού δυναμικού κάθε σχολείου, όσο και του οικογενειακού και ευρύτερου κοινωνικού περιγύρου των μαθητών. Δε θα πρέπει επίσης να παραλειφθεί η αναφορά στην επιχειρηθείσα εμπλοκή της τοπικής επιχειρηματι-

κής κοινότητας και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, (ΟΤΑ).

Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων έγινε με εξειδικευμένα λογισμικά προγράμματα, ενώ η επεξεργασία των στοιχείων τα οποία συγκεντρώθηκαν από ημιδομημένες συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια έγινε χρησιμοποιώντας το γνωστό στατιστικό πακέτο SPSS, (Statistical Package for Social Sciences = Στατιστικό Πακέτο, (Λογισμικού), για τις Κοινωνικές Επιστήμες), ενώ την παρούσα περίοδο, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης έξι ετών από την λήξη του δεύτερου έτους παρακολούθησης, διεξάγεται δειγματοληπτική έρευνα του εμπλεκόμενου μαθητικού δυναμικού για να μελετηθεί ο βαθμός επίδρασης στο δυναμικό αυτό.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα δείχνουν εξαιρετικά ελπιδοφόρα και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν εντυπωσιακά. Συνοψίζοντας:

- Έγιναν περισσότερες από είκοσι δύο χιλιάδες μετρήσεις μάζας απορριμμάτων,
- Συμπληρώθηκαν περισσότερα από τρεις χιλιάδες ερωτηματολόγια,
- Συμπληρώθηκαν περισσότερες από χίλιες πεντάκοσιες ημιδομημένες συνεντεύξεις.

Τα επιτευχθέντα ποσοστά μείωσης της μάζας των παραγόμενων στον σχολικό χώρο απορριμμάτων κυμαίνονται:

- από 47 %, (ποσοστό το οποίο παρατηρήθηκε στη Γ' Τάξη του Γυμνασίου),
- έως και 71 %, (ποσοστό το οποίο παρατηρήθηκε στον Παιδικό Σταθμό).

Ως εντελώς ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός, υπογραμμίζεται ότι η επίδραση της εφαρμογής της μεθόδου των τεσσάρων R και στα δύο έτη παρακολούθησης, τα οποία έπονται της εφαρμογής της, δείχνει παραμένουσα και σχεδόν αμετάβλητη.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι:

1. Διαπιστώνεται η ανάγκη παρέμβασης.
2. Πιστοποιείται η ανάγκη χρησιμοποίησης αποτελεσματικών μεθόδων.
3. Προκύπτει η επίτευξη σημαντικών, ποσοτικά α-

ποτιμήσιμων, αποτελεσμάτων.

4. Ως ουσιαστικά στοιχεία της προσαρμοσμένης μεθόδου για την ελληνική πραγματικότητα, σημειώνονται:

- η παραγωγή εδαφοβελτιωτικού
- η κατάρτιση και η τήρηση οικολογικού κώδικα συμπεριφοράς (οικο - κώδικα).

Προτάσεις

Θα απαιτηθεί περαιτέρω πειραματική μελέτη της συγκεκριμένης μεθόδου, σε ένα ευρύ φάσμα σχολείων, προκειμένου τα ευρήματα της εργασίας να επιβεβαιωθούν ή να απορριφθούν.

Παρούσα κατάσταση

Ως αρνητική εξέλιξη μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι από το έτος 1996 το γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, του Τμήματος Α', της Διεύθυνσης Σπουδών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, με σχετική εγκύκλιό του, χαρακτήρισε τα εφαρμοζόμενα ΠΔΑ ως "περιβαλλοντικές δραστηριότητες", τα απένταξε από τα ΠΠΕ και ζήτησε την παύση της χρηματοδότησης εφαρμογής τους. Βέβαια δεδομένης της αυτονομίας των υπεύθυνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της χώρας, η εγκύκλιος αυτή εφαρμόζεται με ευρύτητα πνεύματος, όμως παραμένει γεγονός αναμφισβήτητο το ότι ο αριθμός τέτοιων προγραμμάτων στα σχολεία έχει μειωθεί δραματικά.

Ήδη εξελίσσεται στα ελληνικά σχολεία το πρόγραμμα "ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ", τμήμα του ομώνυμου ευρωπαϊκού προγράμματος, υπό την αιγίδα της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης, από το έτος 1995, το οποίο στην ουσία επιδιώκει μεταξύ των άλλων την εφαρμογή της μεθόδου των τεσσάρων R στον σχολικό χώρο.

Παράλληλα η εργασία "ΟΔΗΓΟΣ Σχολικών Προγραμμάτων Ανακύκλωσης Υλικών", γνωστότερη ως Οδηγός ΣΠΑΥ, η οποία συγγράφηκε από τον συντάκτη της παρούσας, στα πλαίσια της έρευνας αυτής, εγκρίθηκε από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων προς προμήθεια από τις σχολικές βιβλιοθήκες.

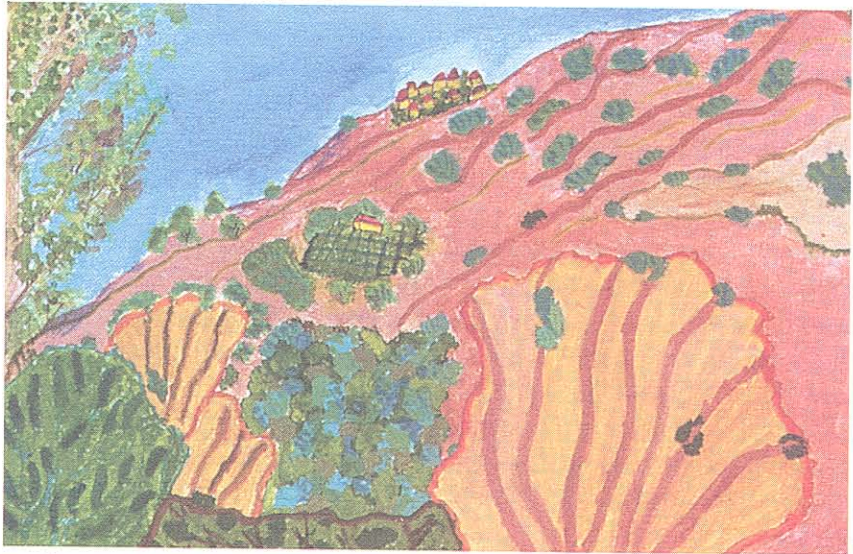
Σ αυτό το τεύχος του περιοδικού παρουσιάζουμε τα προγράμματα Π.Ε. που έφτασαν στο περιοδικό μας με περιεχόμενο τη γνωριμία και υιοθεσία και απώτερο στόχο την προστασία στοιχείων της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στις περιοχές όπου υλοποιήθηκαν.

Κάποιες γενικές διαπιστώσεις που μπορούμε να κάνουμε κοιτάζοντας συνολικά αυτά τα προγράμματα είναι:

- Τα δημοτικά σχολεία έχουν μια όλο και πιο σημαντική παρουσία στην Π.Ε. με πολλά και αξιόλογα προγράμματα
- Πολλών σχολείων τα προγράμματα καταλήγουν σε δράσεις για την προστασία ή τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας της ζωής του σχολείου, της γειτονιάς και της ευρύτερης περιοχής των μαθητών.
- Η συμμετοχή όλου του σχολείου (δασκάλων και μαθητών) σε ένα πρόγραμμα Π.Ε. - όπου κάθε τάξη και τμήμα διατηρεί την αυτονομία του αλλά υπάρχει πνεύμα συνεργασίας, άμιλλας και κοινών στόχων - φέρνει πολύ καλύτερα ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα είναι ακόμα καλύτερα όταν συμβάλλουν και άλλοι παράγοντες όπως η συνέχεια στο χρόνο που λειτουργεί ο θεσμός της Π.Ε. σε ένα σχολείο και η υποστήριξη από κάποιον σχετικό με την προστασία του περιβάλλοντος ή άλλον φορέα. Αυτό φάνηκε στην εξαιρετική δουλειά των σχολείων του Κερασινίου.
- Περιβαλλοντικές ομάδες με παράδοση και πλούσια δράση αναλαμβάνουν και υλοποιούν πιο φιλόδοξα προγράμματα όπως αυτό της μελέτης και καταγραφής των υγροτόπων της Μαγνησίας που υλοποιήθηκε από την Οικολογική Ομάδα του 5ου Ενιαίου Λυκείου Βόλου.

ΓΝΩΡΙΖΩ, ΥΙΟΘΕΤΩ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΩ

Τη γειτονιά μου, την αρχιτεκτονική κληρονομιά, τη βιομηχανική κληρονομιά, την παράδοση, το φυσικό περιβάλλον, τα φυτά, τα άγρια ζώα, τα οικοσυστήματα.

Γυμνάσιο Βελβεντού Γ' τάξη

1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑΟΥΣΑΣ

A. "Από το σπίτι στο σχολείο"

B. "Τι μας άφησαν οι παλιότεροι"

Τάξη Γ' Μαθητές/τριες 21 Σχ. Έτος 2000-2001
Συντονίστρια δασκάλα :Σαμόγλου Ερασμία

Με τη γνωριμία της γειτονιάς τους, καθώς και της κληρονομιάς των παλιότερων (μνημεία, ήθη και έθιμα παραδόσεις τραγούδια, εργαλεία κτλ.) ασχολήθηκαν οι μαθήτριες/τές του 1ου Δημ. Σχολείου Νάουσας στα πλαίσια δύο προγραμμάτων Π.Ε.

Εκτός από τις δραστηριότητες που έκαναν μέσα στα πλαίσια των προγραμμάτων, συμμετείχαν και στις δραστηριότητες του Εθνικού Δικτύου " Το ποτάμι" που έγιναν την "Ημέρα του ποταμού" 1η Απριλίου, με τη συνεργασία και την καθοδήγηση του Κ.Π.Ε. Νάουσας. Επίσης παρακολούθησαν το πρόγραμμα του Κ.Π.Ε. Νάουσας "Στα μονοπάτια του Βερμίου", ενώ με άλλες τάξεις του σχολείου έκαναν καθαριότητα στο πάρκο της πόλης την παγκόσμια ημέρα του περιβάλλοντος.

ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΛΙΤΟΧΩΡΟΥ

"Το φαράγγι του Ενιπέα στον Όλυμπο"

ΤΑΞΗ Β' 27 μαθητές

Υπεύθυνοι καθηγητές : Δεμερτζή Γ. μαθηματικός
Καρατζίδου Π. φιλόλογος.

"Παραδοσιακοί οικισμοί της Νότιας Πιερίας"

ΤΑΞΗ Β' 28 Μαθητες Σχ. Χρονιά 2001-2002

Υπεύθυνοι καθηγητές :Μουσιαντάς Χρίστος, Κοτογιάννης Γρηγ., φιλόλογοι

Δύο ομάδες Π.Ε. λειτούργησαν στη Β' τάξη του Ενιαίου Λυκείου Λιτοχώρου την προηγούμενη σχολική χρονιά. Η μια ασχολήθηκε με το μοναδικής ομορφιάς φαράγγι του Ενιπέα του Ολύμπου και τις παρεμβάσεις που έγιναν σ' αυτό. Η δεύτερη ασχολήθηκε με τους παραδοσιακούς οικισμούς της Ν. Πιερίας και συγκεκριμένα το Λιτοχώρο, τους Παλιούς Πόρους και τον Παλιό Παντελεήμονα.

Οι εργασίες των μαθητών είχαν καθαρά βιωματική εμπειρία. Ήρθαν σε επαφή με τη φύση και το μεγαλείο

της αλλά και με την αλόγιστη επέμβαση του ανθρώπου σ' αυτήν, την κακογουστιά του νεοέλληνα και τη διάθεσή του για κάθε είδους εκμετάλλευσή.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΛΑΤΑΜΩΝΑ

“Παραδοσιακοί οικισμοί Ανατολικού Ολύμπου

Παλαιοί Πόροι „ Παλαιός Παντελεήμων”

Τάξη Γ’

Υπεύθυνος καθηγητής: Ιωάννου Λεωνίδας, ΠΕ 2

Με τους παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής τους ασχολήθηκαν και οι μαθητές της Π.Ο. της Γ’ τάξης του Γυμνασίου Πλαταμώνα. Ήρθαν σε επαφή με το παρελθόν, κατανόησαν το παρόν και προβληματίστηκαν για το μέλλον των οικισμών αυτών. Ασχολήθηκαν με την αρχιτεκτονική των οικισμών και την πολεοδομία, τα ήθη, τα έθιμα και τα πολιτισμικά στοιχεία της περιοχής αλλά και τη χλωρίδα και πανίδα της. Πρότειναν τρόπους προστασίας του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και των απειλούμενων ειδών. Ασχολήθηκαν ακόμη με τις πηγές ενέργειας, τις κοινωνικές σχέσεις και την οικονομία της περιοχής. Στο τέλος πραγματοποίησαν έκθεση του υλικού που συγκέντρωσαν ή κατασκεύασαν οι ίδιοι, χειροτεχνίες, ζωγραφιές, κατασκευές, φωτογραφίες.

1ο ΤΕΕ ΕΥΟΣΜΟΥ

“ Μια ιστοσελίδα με θέμα τη Βιομηχανική κληρονομιά”

Σχ. χρονιά 2000-2001

Συμμετέχοντες: η Περιβαλλοντική Ομάδα του σχολείου.

Συντονιστές καθηγητές: Χριστίνα Καραγιάννη, Ιωάννα Ουζούνη, Γιάννης Βιόπουλος

Τη “Βιομηχανική Κληρονομιά της Θεσσαλονίκης” επέλεξε σαν θέμα η Π.Ο. του 1ου ΤΕΕ Ευόσμου για τη σχ. χρονιά 2000-01, έχοντας εμπειρίες από το Μύλο, τα καπνομάγαζα και τα εγκαταλελειμμένα εργοστάσια της δυτικής Θεσσαλονίκης.

Η οικογενειακή ιστορία πολλών μαθητών, όπως αποδείχθηκε, είχε να κάνει με κάποιο τρόπο με θέματα σχετικά με τη “Βιομηχανική Κληρονομιά”. Οι μαθητές άρχισαν να συλλέγουν, να φωτογραφίζουν αυτό το υλικό και να παίρνουν μικρές συνεντεύξεις.

Έψαξαν στον ημερήσιο τύπο και στο Internet. Ψάχνοντας το “παλιό εργοστάσιο”, το “εγκαταλειμμένο εργοστάσιο” κτλ. βρέθηκαν μπροστά ακόμα και σε τραγούδια και θεατρικά έργα.

Παρακολούθησαν το πρόγραμμα “Αειφορική διαχεί-

Δημοτικό Σχολείο Καρίτσας

ριση του νερού στην πόλη” στο Κ.Π.Ε. Ελευθερίου - Κορδελιού και διαπίστωσαν ότι η σχέση του νερού στην παλιά βιομηχανία ήταν πολύ σημαντικότερη στον τομέα της ενέργειας (Μύλοι και Κανναβουργείο στην “Έδεσσα κτλ.) αλλά και στην ανάγκη του ως μέσο την εποχή της ατμομηχανής (ατμομηχανές τρένων κτλ.).

Συnergάστηκαν με φορείς όπως το Κρατικό Θέατρο Β.Ε., τον Ο.Σ.Ε., το δήμο Έδεσσας όπου επισκέφθηκαν το Υπαίθριο Μουσείο Νερού στους καταράκτες. Ξεναγήθηκαν στα παλιά εργοστάσια και τους μύλους που καθιστούσαν την Έδεσσα μέχρι τη δεκαετία του ‘60 βιομηχανική πόλη.

Επιμέρους θέματα των ομάδων εργασίας ήταν:

α) Η σχέση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης με τη βιομηχανία της πόλης β) Τα καπνομάγαζα της Δυτικής Θεσσαλονίκης γ) Τραγούδια σχετικά με τη βιομηχανία και τους εργάτες δ) Η χρήση του νερού στην παλιά βιομηχανία ε) σημερινές χρήσεις των κτιρίων στ) Η βιομηχανία της Έδεσσας κτλ.

Ως παράλληλη δραστηριότητα ετοίμασαν και διένειμαν ενημερωτικό φυλλάδιο για τη χρήση του απεμπλουτισμένου ουρανού.

Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία μιας ιστοσελίδας που δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο στη σελίδα του σχολείου <http://www.1teevosm.thess.sch.gr>. Η ιστοσελίδα τους προβάλλεται από σημαντικά εκπαιδευτικά portals όπως το www.edra.gr, www.teach.gr, www.link2school.gr, www.stratari.gr.

15ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΥΟΣΜΟΥ

“Τα φυτά και τα δέντρα ως δώρο της φύσης στο περιβάλλον της πόλης. Θα τα διαφυλάξουμε;”

Τάξη Γ’

Υπεύθυνη δασκάλα: Γκουντουρα Ελένη

Με τα φυτά και τα δένδρα της πόλης, που είναι τόσο

λιγοστά σε σχέση με παλιότερες εποχές, ασχολήθηκε η Γ’ τάξη του 15ου Δημοτικού Σχολείου Ευόσμου με έντονο προβληματισμό και πολλές δραστηριότητες. Στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται παιχνίδια ρόλων, αρθρογραφία στη σχολική εφημερίδα, κατασκευές αφισών, φύτευση φυτών στο σχολείο, κατασκευές κολλάζ, συλλογές και πειράματα με φυτά, δημιουργία περιβαλλοντικής γωνιάς στο σχολείο κ.ά.

1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΙΛΚΙΣ

“Τα φυτά”

Τάξη Β2 Σχολ. έτος 2001-2002

Υπεύθυνη δασκάλα: Εύα Στραβοκώστα

Με τα φυτά ασχολήθηκαν και οι μαθητές /τριες της Β’ τάξης του 1ου Δημοτικού Σχολείου Κιλκίς, για να γνωρίσουν τα ελληνικά αλλά και τα μεσογειακά φυτά και την αξία τους, αλλά και να αποκτήσουν δεξιότητες σχετικές με την κηπευτική, την καλλιέργεια και περιποίηση των φυτών. Ταυτόχρονα γεύτηκαν όλες εκείνες τις μοναδικές εμπειρίες που δίνει ένα πρόγραμμα ΠΕ.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΡΙΤΣΑΣ

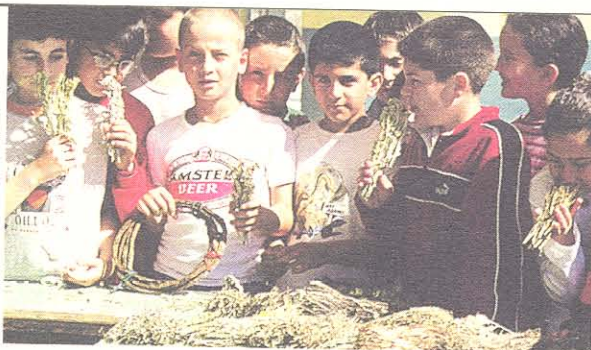
“Απελευθέρωση πουλιών στον Όλυμπο”

Όλες οι τάξεις

“Τα αγριόχορτα του τόπου μας στη διατροφή”

Τάξη Ε’, Υπεύθυνος προγραμμάτων: Μπαρέκας Δημοσθένης (Δ/ντής)

Τη σχέση της φύσης με τη τροφή μας θέλησαν να νιώσουν οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Καρίτσας που βρίσκεται κοντά στον Όλυμπο, επιλέγοντας το θέμα “Τα αγριόχορτα στη διατροφή μας”. Με συνθήματα όπως: “Το περιβάλλον μας ενώνει”, “Οι άνθρωποι φεύγουν, το περιβάλλον μένει για πάντα” προχώρησαν σε εκδηλώσεις αγάπης και προστασίας της φυσικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του Ολύμπου. Την παγκόσμια ημέρα δασοπονίας απελευθέρωσαν άγρια πουλιά στους πρόποδες του Ολύμπου.

Την Πρωτομαγιά φτιάξαμε ένα αμάραντο αρωματικό στεφάνι από ματσάκια μέντας, αμάραντου, πολύκομμου, μάραθου, δεντρολίβανου, λεβάντας, μελισσόχορτου, σπαθόχορτου, λαγκυμιθιάς κ.ά.
13ο και 21ο Δημ. Σχολεία Κερατινίου

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΦΙΛΥΡΟΥ

“Γνωριμία με το λύκο”

Τάξη Στ'2 26 μαθητές/τριες Σχ. έτος 2001-02
Υπεύθυνος προγράμματος: Νικηφοράκης Πέτρος
Με τη γνωριμία του λύκου, ενός τόσο παρεξηγημένου άγριου ζώου, ασχολήθηκαν οι μαθητές/τριες του Δημοτικού Σχολείου Φιλύρου. Μεταξύ άλλων συνεργάστηκαν με τον Αρκτούρο, έγραψαν ένα δράμα με θέμα: “Λυκίσια ζωή” και υποδύθηκαν τους ρόλους. Έτσι αναγνώρισαν τη θέση του λύκου στο οικοσύστημα και αναθεώρησαν την κακή εντύπωση που είχαν γι' αυτόν. Δημιουργήθηκε ένας πυρήνας που βλέπει πλέον με άλλο μάτι την “αγριότητα” και αναγνωρίζει την αξιοπρέπεια ενός άγριου ζώου.

13ο και 21ο ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ

“Πράσινες γωνιές της γειτονιάς μου”

Σχ. έτος 2001-2002

Συμμετοχή: όλες οι τάξεις των σχολείων
Υπεύθυνοι προγραμμάτων όλοι οι δάσκαλοι: Χατζηκώστα Κλεοπάτρα, Χάνος Νικόλαος, Σούμα Ελένη, Φαμπρίτση Ευφημία, Σωτηράκου Ιωάννα, Μανιτάρη Ερυφίλη, Βούλγαρης Γιώργος, Μιχαηλίδου Ελένη, Βαζαίου Ελισάβετ, Βυζιανάρης Σίμος, Ζερδεβά Πελαγία

Δύο εξαιρετικές εκδόσεις ήρθαν στα γραφεία του περιοδικού μας από τα 13ο και 21ο Δημοτικά σχολεία Κερατινίου. Πρόκειται για το μαθητικό περιοδικό: “Τρυφερά χρόνια” που εκδίδεται για 10η χρονιά και περιλαμβάνει τις εργασίες, τις απόψεις και τις θέσεις των μαθητών για επίκαιρα θέματα καθώς και στιγμές από τη δράση του σχολείου. Σημειωτέον ότι το περιοδικό πήρε το 1997 το βραβείο καλύτερου μαθητικού εντύπου από το λογοτεχνικό σωματείο “Γυναικεία λογοτεχνική συντροφιά”.

Το δεύτερο περιοδικό στο οποίο θα αναφερθούμε, με τίτλο “Πράσινες γωνιές της γειτονιάς μου” είναι το δεύτερο βιβλίο που εκδίδει το σχολείο στα πλαίσια

του ομότιπλου προγράμματος που διαχειρίζεται η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της φύσης. Πρόκειται για μια εξαιρετική έκδοση, η οποία παρουσιάζει τη δουλειά των μαθητών και των δασκάλων του σχολείου που έγινε στα πλαίσια του γενικού προγράμματος Π.Ε. των δύο σχολείων με τίτλο “Πράσινες γωνιές της γειτονιάς μου”. Κάθε τάξη και τμήμα φαίνεται να δούλεψαν ανεξάρτητα και έτσι αναπτύχθηκαν 18 επιμέρους προγράμματα. Στα πλαίσια των επιμέρους αυτών προγραμμάτων οι μαθητές έκαναν εντυπωσιακές σε πλήθος, πρωτοτυπία, σημασία και ποιότητα δραστηριότητες όπως: Ανακάλυψαν πράσινες γωνιές της γειτονιάς τους ασχολήθηκαν με συγκεκριμένα δένδρα και τους καρπούς τους (την αμυγδαλιά, την ελιά και το λάδι) υιοθέτησαν μια μουριά, έψαξαν γύρω τους τούς κήπους που χάνονται δημιούργησαν πράσινες γωνιές στον κήπο του σχολείου τους όπου έφτιαξαν κομπόστ, φύτεψαν δένδρα σπρωφοφόρα, βότανα και αρωματικά φυτά, έφτιαξαν μια βρύση για να δροσίζει τον πλάτανο της αυλής τους, έφτιαξαν ένα σκιάχτρο, ασχολήθηκαν με τα πουλιά της περιοχής τους, έγραψαν ποιήματα, θεατρικά, ζωγράρισαν, έφτιαξαν κατασκευές και έργα τέχνης από υλικά της φύσης, βρήκαν και έπαιξαν παλιά παραδοσιακά ελληνικά παιχνίδια και άλλα πολλά πολλά.

Φαίνεται ότι στα σχολεία του Κερατινίου το όραμα που έχουμε όλοι μας για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση παίρνει σάρκα και οστά με τον καλύτερο τρόπο.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ

“Υιοθετώ και προστατεύω...”

το Σκεπασμένο του Βελβεντού”

Τάξη Γ' Σχ. Χρονιά 2000-2001

Υπεύθυνοι καθηγητές: Βλάχου Βαί'τσα, Μανδραλή Μαρία, Σαμαράς Κωνσταντίνος, Εμμανουήλ Ιωάννης.

Την οικολογικά ευαίσθητη περιοχή “Σκεπασμένο” του φαραγγιού Λάφιστα στο Βελβεντό Κοζάνης υιοθέτησαν οι μαθητές/τριες των Γ1 και Γ2 τάξεων του

Γυμνασίου Βελβεντού τη σχολική χρονιά 2000-2001 και συμμετείχαν στην προστασία και διαχείριση της. Για το σκοπό αυτό υλοποίησαν το πρόγραμμα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς “Υιοθετώ και προστατεύω” (οικολογικές δράσεις ομάδων νέων). Οι μαθητές για να ολοκληρώσουν το πρόγραμμα επισκέφθηκαν πολλές φορές την περιοχή όπου μελέτησαν τη κλωρίδα, την πανίδα, το τοπίο, ζωγράρισαν, φωτογράρισαν, πήραν συνεντεύξεις από ανθρώπους διάφορων ηλικιών, αξιολόγησαν και ταξινομήσαν τα στοιχεία που συγκέντρωσαν και συνέταξαν κείμενα. Τη δουλειά τους αποτύπωσαν σε μια αξιολογητή έκδοση με την υποστήριξη της Γ.Γ.Νέας Γενιάς και του Αρκτούρου, όπου εκτός από την οικολογική ευαισθησία τους αποτυπώνεται και το καλλιτεχνικό ταλέντο ορισμένων μαθητών στον τρόπο με τον οποίο απέδωσαν την ομορφιά του τοπίου με το πινέλο τους.

5ο ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΒΟΛΟΥ

“Οι υγρότοποι της Μαγνησίας”

Υλοποιήθηκε από την οικολογική ομάδα του σχολείου Σχ. έτη: 1998-2000

Υπεύθυνοι καθηγητές: Βολιώτης Κωνσταντίνος, Γιακούλα Μίνα, Ντάσιος Αθανάσιος, Παπαδημητρίου Δήμητρα, Σαμαράς Πολύδωρος

Ένα πολύ φιλόδοξο πρόγραμμα επιχείρησε η Οικολογική Ομάδα του 5ου Ενιαίου Λυκείου Βόλου, με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού προγράμματος Κομπενίου 2000-2001, τη μελέτη και καταγραφή των υγροτόπων της Μαγνησίας που είναι οι περισσότεροι σε αριθμό (22) από κάθε άλλο νομό της Ελλάδας. Η μελέτη και καταγραφή έγινε με βάση τις πληροφορίες από την έκδοση του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων Υγροτόπων: “Απογραφή Ελληνικών Υγροτόπων ως φυσικών πόρων”, και από τις πληροφορίες των κατοίκων της περιοχής και άλλων πολιτών.

Η καταγραφή αυτή είναι η πρώτη που έγινε σε επίπεδο Νομού και τα αποτελέσματά της θα επιδιωχθεί να γίνουν γνωστά στους αρμόδιους της περιοχής με σκοπό την προβολή των υγροτόπων και τη σωστή διαχείρισή τους.

Προ'ίόν του προγράμματος Υπήρξε μια επιμελημένη έκδοση με τίτλο: “Οι υγρότοποι της Μαγνησίας” η οποία υποστηρίχθηκε από το Πρόγραμμα ΕΠΠΕΡ II: “Ανάπτυξη πολιτικής για την αειφόρο διαχείριση του Παγασητικού Κόλπου” της Νομαρχίας Μαγνησίας με συνεργαζόμενους φορείς το ΥΠΕΧΩΔΕ, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΝΑΜ και ΑΝΕΜ.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΑΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αγαπητοί συνάδελφοι,

το παρόν Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΕΕΚΠΕ ολοκληρώνει τη θητεία του στις 1 Δεκεμβρίου 2002 με την κορυφαία στιγμή της δημοκρατικής λειτουργίας, την πραγματοποίηση της Έκλογοαπολογιστικής Συνέλευσης στην Άμφισσα.

Τα δύο χρόνια της θητείας μας προσπαθήσαμε συνεργαζόμενοι μεταξύ μας σε κλίμα φιλίας και συναδελφικότητας, να διαμορφώσουμε προϋποθέσεις προαγωγής των σκοπών της Ένωσής μας. Στην προσπάθειά μας αυτή είχαμε δημιουργική συνεργασία με τις Διοικουσές Επιτροπές των παραρτημάτων της Ένωσης και γόνιμο διάλογο μαζί σας σε συγκεντρώσεις μελών μας και με άλλα μέσα αμφίδρομης επικοινωνίας. Έτσι όλοι μαζί φθάσαμε κάπου και κοιτάζοντας πίσω με συγκίνηση αλλά και με διάθεση αυτοκριτικής- εμείς τουλάχιστον- βλέπουμε τα εξής:

- Ο συνολικός αριθμός των μελών μας διπλασιάστηκε. Τα παραρτήματα της Ένωσης έγιναν έντεκα και όλα ανέπτυξαν, στο μέτρο του δυνατού, πολυεπίπεδη δραστηριότητα, (επιμορφωτικές ημερίδες, καλοκαιρινά σχολεία, διαλέξεις- συζητήσεις, προγράμματα, εκδρομές, εκδόσεις, συνεστιάσεις, πράσινες διαδρομές, και άλλες δράσεις).
- Η Ένωσή μας ανέπτυξε δημοκρατικό διάλογο με τα μέλη της για το περιεχόμενο, την παιδαγωγική μεθοδολογία και το θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε.. Στο πλαίσιο αυτού του διαλόγου πραγματοποιήθηκαν δώδεκα (12) συναντήσεις σε όλη τη χώρα με συμμετοχή οκτακοσίων (800) συνολικά μελών. (Τα πορίσματα αυτού του εξαντλητικού διαλόγου θα παρουσιαστούν στη Συνέλευση της Άμφισσας.)
- Σχεδιάσαμε και πραγματοποιήσαμε σε συνεργασία με τα Παραρτήματα Θεσσαλίας, Έβρου, Καστοριάς και Ιόνιων νήσων και τα ΚΠΕ Μουζακίου, Σουφλίου, Καστοριάς και Λιθακιάς Ζακύνθου έξι (6) δωρεάν πενήνθμερα θερινά Σχολεία για επιμόρφωση στην Π.Ε. διακοσίων πενήντα (250) μελών μας δίνοντας προτεραιότητα σε μέλη μας που δεν είχαν επιμορφωθεί. Η αξιολόγηση αυτής της προσπάθειας βάσει ερωτηματολογίων δίνει εξαιρετικά ενθαρρυντικά μηνύματα και στοχεύουμε στη μελλοντική διεύρυνση του θεσμού, επ' ωφελεία των μελών μας.
- Εκδώσαμε χάρη στη συνεπή προσπάθεια των συναδέλφων της Βορείου Ελλάδας οκτώ (8) τεύχη του αγαπημένου μας περιοδικού "ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ" με πλήθος συνεργασιών των μελών μας. Το περιοδικό ήταν βήμα ανακοινώσεων, διαλόγου και ενημέρωσης.
- Δρομολογήσαμε, για πρώτη φορά στην ιστορία της Ένωσης, διαρκή διάλογο με το ΥΠΕΠΘ (Υφυπουργούς κ.κ. Φ. Πεletzάνικο και Ν. Γκεσούλη και τους υπηρεσιακούς παράγοντες) θέτοντας επί τάπητος εγγράφως και προφορικά τα αιτήματά μας (έχετε λάβει άλλωστε τις κοινοποιήσεις των τεσσάρων (4) επιστολών μας προς την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΠΘ).

Αποτέλεσμα του διαλόγου αυτού και των διεκδικήσεων μας ήταν:

- Οι νομοθετικές ρυθμίσεις του Ν2986/2002 για την Π.Ε. που ανοίγουν το δρόμο για τη συνολική αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου στην ΠΕ (Ήταν αδύνατο να ξεκινήσει αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου χωρίς εξουσιοδοτικές διατάξεις του νόμου).
- Η Υπ. Απόφαση 57905/4-6-2002 για θέσπιση αδιάβλητων διαδικασιών επιλογής στελεχών Π.Ε. για Κέντρα και Δ/νσεις με συγκεκριμένα αξιολογικά προσόντα και κριτήρια. (Θυμόμαστε τη διαμαρτυρία μας μετά από οχετικά αιτήματα των μελών μας ύστερα από διαδικασίες επιλογών).
- Η ίδρυση 16 νέων Κέντρων Π.Ε. με προτεραιότητα, όπως επί 3 χρόνια τώρα ζητούσαμε, σε νησιωτικές περιοχές (Κρήτη, Χίος, Μυτιλήνη, Ρόδος, Άνδρος, Ιθάκη, αλλά και Ήπειρος, Στερεά Ελλάδα, Κεντρική - Δυτική και Ανατολική Μακεδονία). Ο χάρτης της χώρας συμπληρώνεται, αλλά παρ' όλα αυτά θεωρούμε ότι μετά το στήσιμο των νέων ΚΠΕ υπάρχει παραπέρα ανάγκη για πλήρη κάλυψη των αναγκών.
- Η αύξηση του αριθμού Υπευθύνων Π.Ε. στις Δ/νσεις Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης με μεγάλο αριθμό Σχολείων (όπως Αθήνα, Θεσ/νίκη, Πειραιάς, Πάτρα) ή με γεωγραφικές ιδιαιτερότητες (όπως Κυκλάδες και Δωδεκάνησα), ώστε να υπάρχει επαρκής υποστήριξη σε όλα τα σχολεία.
- Η προκήρυξη χρηματοδότησης 3000 σχολικών προγραμμάτων Π.Ε. με 3 δις δρχ. μέχρι τέλους του 2003. Πάγια θέση μας είναι η στήριξη της ΠΕ στις σχολικές μονάδες και σας καλούμε να θυμηθείτε ότι στο προηγούμενο Κοινοτικό Πλαίσιο δεν δόθηκε ούτε μια δραχμή στα σχολεία. Με την υλοποίηση αυτού του μέτρου 3000 σχολικές μονάδες θα χρηματοδοτηθούν με ποσά της τάξεως των 500.000- 1.000.000 δρχ. για προγράμματα Π.Ε., ενώ άλλα τόσα χρήματα θα δοθούν μέχρι τέλους του 2006. Πιστεύουμε ότι αυτή η ευκαιρία πρέπει να αξιοποιηθεί με αίσθημα ευθύνης από τα μέλη μας για τη μεγιστοποίηση του αποτελέσματος.

- Η συγκρότηση ενιαίου Γραφείου Π.Ε. στο ΥΠΕΠΘ με συνύπαρξη επί τέλους της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης, όπως εδώ και πολλά χρόνια ζητούσαμε για την ενιαία ανάπτυξη της Π.Ε.
- Η θεσμοθέτηση οικονομικών αποζημιώσεων των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ και για πρώτη φορά των Υπευθύνων Π.Ε. των Δ/νσεων Εκπαίδευσης.
- Η κατοχύρωση της διεπιστημονικής σύνθεσης των παιδαγωγικών ομάδων των ΚΠΕ και η αναλογική συμμετοχή δασκάλων και καθηγητών.
- Η συγκρότηση διαχειριστικής επιτροπής σε κάθε ΚΠΕ που βάζει τις βάσεις της βιώσιμης αυτοδιαχείρισής τους. Τα Κέντρα έχουν πλέον πλήρη νομική υπόσταση και μπορούν με βάση την ποιότητα της δουλειάς τους να διασφαλίσουν το μέλλον τους και μετά τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.
- Η έγκριση χρηματοδότησης λειτουργικών εξόδων των ΚΠΕ από τον τακτικό Προϋπολογισμό.

Σε όλα τα παραπάνω με την εμπειρία της εφαρμογής και με σύνθεση απόψεων θα γίνουν οι απαιτούμενες βελτιώσεις.

Στο διάλογο με το ΥΠΕΠΘ παραμένουν άλυτα τα ζητήματα:

- της ονομασίας της νέας Δ/νσης Συμβουλευτικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων του ΥΠΕΠΘ. Η ΠΕ είναι αγωγική και όχι εκπαιδευτική δραστηριότητα. (Ο όρος Δ/νση Συμπληρωματικών Αγωγών ή κάποιος άλλος θα ταίριαζε καλύτερα σε αυτή τη Δ/νση).
- της μοριοδότησης των εκπαιδευτικών, που υλοποιούν προγράμματα ΠΕ, καθώς και των στελεχών της Π.Ε. με όρους ισότητας και δίκαιης αντιστοιχίας προς τα άλλα στελέχη της εκπαίδευσης.
- της αναμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου υλοποίησης Π.Ε. στα Σχολεία με ριζικές ρυθμίσεις, για τη θεσμική και οικονομική υποστήριξη του εκπαιδευτικού και της μαθητικής ομάδας. Το σημερινό θεσμικό πλαίσιο δεν δίνει τα απαιτούμενα κίνητρα, ενώ οι περαινές οικονομικές περικοπές χάριν των καλλιτεχνικών αγώνων (!) αποκαρδίωσαν τους συναδέλφους.
- της ρύθμισης των θεμάτων που αφορούν τη ζώνη καινοτομικών δραστηριοτήτων στην οποία το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αφού οικειοποιήθηκε την ιδέα που επί 5ετία καλλιεργούσαμε, απέκλεισε τα στελέχη της ΠΕ.

Τέλος σας πληροφορούμε ότι:

α) δρομολογήσαμε σε συνεργασία με τον Ευρωβουλευτή Μιχάλη Παπαγιαννάκη διεργασίες ανασυγκρότησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και

β) στην τελευταία συνεδρίασή μας, δρομολογήσαμε την πραγματοποίηση του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της ΠΕΕΚΠΕ, το Σεπτέμβριο του 2003 στη Βόρεια Ελλάδα με θέμα: "Βιώσιμη ανάπτυξη, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Τοπικές κοινωνίες". Στο Συνέδριο αυτό θα γίνει εμβόλιμα και η Καταστατική μας Συνέλευση.

Συναδέλφои, πυκνώστε τις τάξεις της Ένωσης και πάρτε μέρος σε όλες τις δράσεις της. Μαζί θα προχωρήσουμε στη μεγάλη προσπάθεια για τη δημιουργία του γνωστικού υπόβαθρου των νέων και του αξιακού προσανατολισμού, που είναι προϋποθέσεις για την προστασία της οικολογικής ισορροπίας, της ποιότητας της ζωής και της βιώσιμης ανάπτυξης. Ήδη έχουμε κάνει σημαντικά βήματα, όμως ο δρόμος για το κοινό μας μέλλον είναι μακρύς. Η θετική ανταπόκριση των νέων ανθρώπων και των τοπικών κοινωνιών μάς δίνουν δύναμη να συνεχίσουμε, ενώ οι εξελίξεις σε όλο τον πλανήτη μάς δείχνουν ότι επιβάλλεται να συλλειτουργήσουμε σε αυτή την κατεύθυνση.

Καλή σχολική χρονιά και καλή δύναμη στο δύσκολο έργο σας.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης

Ο Γενικός Γραμματέας
ΝΙΚΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Πρόεδρος
ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΡΑΓΓΙΤΑΚΗΣ

**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.**

Ελ. Βενιζέλου 4 Άλιμος ΤΚ 17456
Τηλέφωνο 210- 9959250-51 Φαξ. 210- 9959251
email oik@hol.gr acee@otenet.gr

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Στις 30 Νοεμβρίου και 1 Δεκεμβρίου 2002 πραγματοποιήθηκε στην Άμφισσα, με τη φιλοξενία του Δήμου Άμφισσας και τη συνεργασία της τοπικής οργανωτικής επιτροπής, η Ε'Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση της ΠΕΕΚΠΕ. Οι εργασίες της Συνέλευσης και οι άλλες εκδηλώσεις του προγράμματος χαρακτηρίστηκαν από τη μεγάλη συμμετοχή μελών της Ένωσης από όλη τη χώρα, το πολύ καλό κλίμα συνεργασίας και συναδελφικότητας και από γόνιμο και δημιουργικό διάλογο.

Σύμφωνα με το πρακτικό αριθμ. 5 της Εφορευτικής Επιτροπής που εξέλεξε η συνέλευση, τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας που ακολούθησε για την εκλογή νέου Διοικητικού Συμβουλίου και Εξελεγκτικής Επιτροπής έχουν ως εξής:

Αθήνα 3-12-2002,

για το απερχόμενο Δ.Σ.

Ο Γενικός Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

Νίκος Στεφανόπουλος

Γιώργος Φαραγγιτάκης

Α. για το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) εκλέγονται οι :

1. ΦΑΡΑΓΓΙΤΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ	503	σταυροί προτίμησης
2. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ	390	>>
3. ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ	243	>>
4. ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	200	>>
5. ΜΕΣΣΑΡΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ	172	>>
6. ΜΑΡΔΙΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	156	>>
7. ΣΧΙΖΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ	150	>>
8. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ	147	>>

Με αναπληρωματικά μέλη τους:

1. ΣΟΥΒΑΤΖΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ	122	>>
2. ΑΓΓΕΛΙΔΗ ΖΗΣΗ	108	>>
3. ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗ ΔΗΜΗΤΡΗ	103	>>
4. ΚΑΛΑΪΤΖΗ ΓΙΩΡΓΟ	99	>>

Β. για την Εξελεγκτική Επιτροπή (Ε.Ε.) εκλέγονται οι :

1. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΘΟΣ	316	σταυροί προτίμησης
2. ΜΑΝΔΡΙΚΑΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ	294	>>
3. ΟΡΕΙΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	290	>>

Με αναπληρωματικό μέλος το :

1. ΣΑΛΑΠΑΤΑΡΑ ΣΤΕΛΙΟ	209	>>
----------------------	-----	----

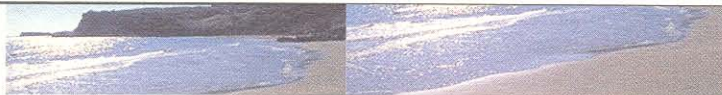
Συμπόσιο για το Παιδαγωγικό Υλικό

Το Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΣΠΕ) της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς διοργανώνει Συμπόσιο με θέμα: "Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικού υλικού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση", το οποίο θα πραγματοποιηθεί από 21-23 Φεβρουαρίου 2003, στους χώρους του Πανεπιστημίου Πειραιά (Καραολή & Δημητρίου 80, Πειραιάς). Με το σκεπτικό ότι η εκπαίδευση, το περιβάλλον και ο πολιτισμός είναι έννοιες αλληλένδετες και συμπληρωματικές, οι οποίες διαμορφώνουν αυτό που ονομάζουμε "ποιότητα ζωής" και αποτελεί θεμελιώδη επιδίωξη όλων μας, οι συμμετέχοντες αναμένεται να εκπροσωπούν τα Υπουργεία Παιδείας, ΠΕΧΩΔΕ και Πολιτισμού, όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικούς φορείς

του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, μουσεία, εκδοτικούς οργανισμούς, ευαισθητοποιημένες ομάδες πολιτών και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) της χώρας μας. Μεταξύ των στόχων του Συμποσίου είναι η εμπειρική καταγραφή των αναγκών όσον αφορά στη διαθεσιμότητα και τις ελλείψεις σε Παιδαγωγικό Υλικό για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.), η βιωματική παρουσίαση δοκιμασμένων μεθόδων και πρακτικών σχεδιασμού, παραγωγής και αξιοποίησης του Παιδαγωγικού Υλικού και ο προβληματισμός, η ανταλλαγή απόψεων και η σύνθεση δημιουργικών προτάσεων, με απώτερο στόχο την ανάπτυξη, επέκταση και ποιοτική αναβάθμιση των προγραμμάτων Π.Ε. στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο του Συμποσίου θα λειτουργήσει Έκθεση Παιδαγωγικού Υλικού, που είτε έχει παραχθεί

"χειροποίητα" από ομάδες εκπαιδευτικών και μαθητές κατά την εκπόνηση προγραμμάτων Π.Ε., είτε διατίθεται από εκδοτικούς οίκους, ΜΚΟ, Μουσεία και άλλους φορείς. Η παρουσίαση και διάθεση του παιδαγωγικού υλικού στην Έκθεση θα γίνει με αποκλειστική ευθύνη των ενδιαφερομένων. Επίσης, οι ενδιαφερόμενοι θα έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν πρωτότυπες εργασίες σε ειδικά Εργαστήρια Παρουσίασης, σε μικρές ομάδες, που θα μπορούν να επαναλαμβάνονται κατά τη διάρκεια του Συμποσίου. Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε με την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (κα Εύη Τοπιρίδου) στα τηλ. : (010) 32 25 245, 32 26 693, Fax: (010) 32 25 240, e-mail: spe@ellinikietairia.gr.

**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε)
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ**

Κτήριο Μεσσαλά

Ζάκυνθος,

Λιθακιά

Ζάκυνθος 29092

Τηλ. 06950 53417 FAX : 06950 53418

e-mail : ionioik@yahoo.gr

Αρ. Πρωτ.

Ενημερωτικό Σημείωμα

Από 28 Ιουνίου έως και 2 Ιουλίου διεξήχθη στη Ζάκυνθο και στις εγκαταστάσεις του Κ.Π.Ε. Λιθακιάς, το 1ο Θερινό - Οικολογικό Σχολείο, με θέμα "Θαλάσσιο Περιβάλλον - Απειλούμενα Είδη - Μελέτη Πόλεως". Το θερινό σχολείο παρακολούθησαν 40 εκπαιδευτικοί από τα Ιόνια Νησιά. Ήταν η πρώτη προσπάθεια που γίνεται από το νεοσύστατο παράρτημα της Ένωσής μας και φυσικά από το Κ.Π.Ε. που βρίσκεται στον τρίτο χρόνο λειτουργίας του. Σαν τέτοιο ξεκίνημα ήταν αρκετά πετυχημένο και θα αποτελέσει τη μαγιά για επέκταση και εμπλουτισμό τέτοιων Σχολείων για τις επόμενες χρονιές.

Μετά το τέλος του θερινού Σχολείου διεξήχθη Γενική Συνέλευση του παραρτήματος και Αρχαιρεσίες για την ανάδειξη εκλεγμένης Διοικούσα Επιτροπής.

Αφού εκλέχθηκε η Δ.Ε., συγκροτήθηκε σε σώμα και αποτελείται από τους κάτωθι συναδέλφους :

Γελαδά Κωνσταντίνο

Υπεύθυνο του Κ.Π.Ε. ως **Πρόεδρος**

Ποζίδη Παναγιώτη

Υπεύθυνο Π.Ε. Α/θμιας Κέρκυρας, ως **Α' Αντιπρόεδρος**, υπεύθυνο για το νησί της Κέρκυρας

Βασιλόπουλο Γεώργιο,

Δάσκαλο, **Β' Αντιπρόεδρος**, υπεύθυνο για τα νησιά της Ιθάκης και Λευκάδας.

Πλέσσα Ιωάννη,

Αναπλ. Υπεύθυνο του Κ.Π.Ε., ως **Γ' Αντιπρόεδρος**, υπεύθυνο δημοσίων σχέσεων και εκδηλώσεων.

Πισάνου Τζένη,

Μέλος της Π.Ο του Κ.Π.Ε., ως

Γραμματέα

Βισβάρδη Διονύσιο,

Υπεύθυνο Π.Ε. Α/θμιας Εκπ/σης Ζακύνθου, ως **Ταμία.**

Χριστοφοράτο Χριστόφορο,

Καθηγητή, ως **Μέλος**, υπεύθυνο για το νησί της Κεφαλονιάς.

Τερψοπούλου Βάσω,

Υπεύθυνη Π.Ε. Β/θμιας Εκπ/σης Ζακύνθου, ως **Μέλος**, υπεύθυνη εκδόσεων.

Η Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

Τζένη Πισάνου

Κωνσταντίνος Γελαδάς

Γράμμα για το περιοδικό

Ήταν μια ζεστή καλοκαιρινή ημέρα του Ιούνη όταν συγκεντρωθήκαμε από όλα τα Ιόνια νησιά στην όμορφη και μυροβόλο Ζάκυνθο, για να παρακολουθήσουμε την περιπέτεια για επιβίωση της γλυκιάς Καρέττα- Καρέττα. Ακολούθησαν πέντε συναρπαστικές ημέρες που μας άφησαν με μια γλυκιά γεύση, γέμισαν την καρδιά μας και γαλήνευσαν την ψυχή μας.

Βρεθήκαμε με μια παρέα ανθρώπων, πολλών άγνωστων για τον καθένα μας ξεχωριστά, που όμως είχαν όλοι κάτι κοινό... την αγάπη για τη φύση και την ολόψυχη ένταξή τους στην προσπάθεια για την προστασία της. Μαζί φάγαμε, ήπιαμε, γελάσαμε, γυρίσαμε, μάθαμε, ανταλλάξαμε γνώμες και απόψεις, συνδεθήκαμε, γίναμε φίλοι...

Σεργιανίσαμε το "Φιόρο του Λεβάντε" και μαγευτήκαμε από τη φυσική ομορφιά του. Απαντήσαμε, δε, στο διάβη μας τον μόνο καλοκαιρινό επισκέπτη του νησιού, την αγέραστη χελώνα Καρέττα-Καρέττα, που μας διηγήθηκε την ιστορία της και μας εξομολογήθηκε τους φόβους της για τους κινδύνους που διατρέχει. Το μόνο που την παρηγορούσε ήταν το γεγονός ότι τώρα τελευταία γίνονται κάποιες προσπάθειες για τη διάσωσή της.

Στην περιήγησή μας αυτή είχαμε οικοδεσπότες την Παιδαγωγική Ομάδα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λιθακιάς Ζακύνθου, τη γλυκιά Τζένη, την ψυχραιμή Ρουμπίνη, τον ανοιχτόκαρδο Γιάννη, το φιλόξενο Διονύση και τον οργανωτικό Κώστα, που μας συγκίνησαν με την αγάπη και την προθυμία που μας υποδέχθηκαν και φιλοξένησαν.

Μάθαμε πώς διεξάγεται στην πράξη ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε σχέση με στόχους, επιθυμίες, σκοπούς αλλά και τελικό αποτέλεσμα. Ήταν μια ανεπανάληπτη εμπειρία.

Ονειρευτήκαμε μια μελλοντική επίσκεψη τους κρούους μήνες του χειμώνα, παρέα με τους μαθητές μας, για να μπορούσαν και αυτοί να πλουτίσουν τις εμπειρίες τους και να μάθουν με ένα τρόπο διαφορετικό, από τον τυχόν απρόσωπο και ψυχρό τρόπο της τάξης.

Ευχόμαστε στα παιδιά του Κέντρου αλλά και σε όλους τους συναδέλφους "Καλό καλοκαίρι" αλλά και "Καλό Κουράγιο" στην επιστροφή.

Με φιλικούς χαιρετισμούς,

Χελώνα η Λεχώνα
Και κατά κόσμο
Μαρία η Δασκάλα

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νάουσας

διέξοδοι με οδηγό
την ελπίδα

Κ.Π.Ε. ΝΑΟΥΣΑΣ

ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ,
Τ.Θ. 137, 592 00 ΝΑΟΥΣΑ
ΤΗΛ. 03320 - 25.111
ΤΗΛ. & FAX 03320 - 52.053
e-mail: arapitsa@otenet.gr

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

*Turdus merula
ιστολογος*

Κ.Π.Ε. ΠΟΡΟΪΩΝ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΑΣ

1. ΚΕΡΚΙΝΗ Η ΛΙΜΝΗ ΜΑΣ
2. ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΑΛΕΠΟΥΣ
3. ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ
ΣΤΡΥΜΟΝΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΡΟΪΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
& ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
& ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Συγχρηματοδότηση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής
Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α)